

CÜMLE DÜZEY NDE ANLATIM BOZUKLUKLARI**A) Yüklem Eksikliği**

Yüklem ortaklığı söz konusu olmadığı halde, cümlede yüklemün uygun yer ve sayıda kullanılmaması, anlatım bozukluğuna yol açar. Yüklemün, ilgili kavramlara anlamca da uygun olması gerekir.

Gençlik televizyonu çok; radyoyu ise az dinliyor. (izliyor)

Buraya birkaç defa; ama oraya hiç gidemedim. (geldim)

Yazın ben yaylaları, o kış da sahil yörelerini sever. (severim)

Bu yıl kardeşim üçüncü sınıfta; ben, beşinci sınıfa geçtim. (geçti)

O içerikle çok; ama biçimle pek ilgilenmemiştim. (ilgilenmişim)

Yemek onun, bulaşıkta benim görevimdi. (görevi)

Artık ne uçakların gürültüsünü, ne uçan martıları ne de balıkçı teknelerini görebiliyordum. (duyabiliyorum)

Çay ve kahveyi az, kolalı içecekleri ise hiç sevmem. (severim)

Borçlarını ödemek ve alacaklılarını kızdırmak istemiyor. (istiyor)

Cezamı imdiden kabul ve bir daha suç işlemeyeceğime söz veririm. (eder)

B) Eylemsi veya Ek – Fiil Kaynaklı Cümle Eksikliği

Birden çok ve farklı söz grubunun aynı eylemsiye bağlanması yanlışdır. Birinci cümlede ek fiilin kullanılmaması da, ek fiil getirilmesi gereken sözcüğün yüklem olmadığı görüntüsü vermektedir.

Bu sınavı az ya da bilinçli çalışmayan kazanamaz. (çalışan)

Resimleri akılcı; ama akademik değil. (akılcıydı)

E birkaç gün ya da hiç ara vermeden devam etmeliyiz. (vererek)

Dondurma sağlıklı ve yağlı olmayan kişilerce tüketilmelidir. (olan)

Bu insanların çoğu, köhne ve sağlıklı olmayan yerlerde yaşıyor. (olan)

Genç yönetici, zeki ve çalışkan; üstelik küçük hesaplar peşinde değildir. (çalışkan)

Fikirlerinde ısrarlı; ama inatçı değildir. (ısrarlıydı)

Akıl yapmacık hatta çoğu zaman yapmacık olmayan davranışları bile hemen fark edebilir. (olan)

Birinci metin, bir nesirle ilgili; ikinci metinde ise, nesirle ilgili görüşlere yer verilmiştir. (ilgiliymiş)

C) Eylemsilerin Yapısal Uyu mazlı ı

Cümlede aynı kavram için birden çok eylemsi kullanılacaksa,onun eylem adı,sıfat fiil veya ba fiil mi olması gerekti ine dikkat edilmelidir.

Koskoca adam,konu masını,gülmesini bilmiyor. (konu mayı,gülmeyi)

Gelecek yıl sizin mahalleye ta ınaca ımı dü ünüyorum. (ta ınmayı)

Santral,çevreye zarar verece i nedeniyle kapatıldı. (verdi i için)

Ne geli ini ne gitti ini gördüm. (geldi ini)

Beni dü üdüren onun hastalandı ıdır. (hastalı ıdır)

Nüfusunun % 70'ninBudist oldu u Srilanka'da çatı malar sürüyor. (nüfusun)

D) Yüklem Arası Uyu mazlık

Özne ortaklı ı bulunmayan sıralı veya ba lı cümlelerde,ikinci yüklemdeki zaman ekinin birinci yüklemde bulunmaması,anlatım bozuklu u sebebidir.

Onlar gezip e lenecek,ya ayacak,çileyi biz çekecektik. (e lenecekti,ya ayacaktı)

O lum sınava girecek,e imle ben dı arıda bekleyecektik. (girecekti)

Torunların her yaz Trabzon'a gelir,tatili birlikte geçirirdik. (gelirdi)

Ahmet Bey,kurula bir rapor sunmu ,onu görü mü tük. (sunmu tu)

O tatlı tatlı anlatıyor,biz de büyük bir zevkle dinliyorduk. (anlatıyordu)

Bu yüzden yorgun dü er,sa lık durumumuz da bozulurdu. (dü erdi)

Sanatçı,ülkemize tatil için gelmi ,o zaman tanı mı tık. (gelmi ti9

E) Çatı Uyu mazlı ı

Bir cümlede etken ve edilgen çatılı yüklem birlikt e kullanılmamalıdır.Bu tür bozukluklar,yüklemin her ikisinin de etken veya edilgen yapılmasıyla düzeltilir.

Sınıfı temiz tutmalı,sık sık havalandırılmalıdır. (havalandırılmalıdır)

Geçen hafta diktirdi i elbiseyi,ilk kez o gece giyindi. (giydi)

Bir basın toplantısı yaparak,geli meler kamuoyuna açıklandı. (yapılarak)

Bu ifade samimi olarak mı ortaya atılmı tır,yoksa politik bir amaç mı gütmektedir. (güdülmektedir)

İmdi yaylara çıkılıp,kardelenleri,anavatanında görmek ho olmaz mı? (çıkılıp)

Telefon ederek buraya dönmesi istendi. (edilerek)

Kom ular toplanıp kira gidildi. (gitti)

Ev,nihayet temizlenip,e yalar yerle tirdi. (yerle tirildi)

Raporları okuyup,konu hakkında görü bildirecek. (bildirecek)

Dü mana kar ı sava ı kazandıktan sonra pek çok siyasi reform yapıldı. (kazanıldıktan)

Kaza yapmı araçlar boyayarak satıldı. (boyanarak)

F) Özne – Yüklem Uyu mazlı ı, Özne Eksikli i

Sıralı ya da ba lı cümlelerde ortak kullanılan özne,yüklemlerin tümüne uygun olmalıdır.Bu kurala uymamaktan kaynaklanan bozukluklar,her yüklem için uygun özne kullanmakla düzeltilir.

Herkes,ona yaranmak için kar ısında e ilip bükülüyor;ama dostça davranmıyordu.
(hiçbiri)

Hiçbiri görevini aksatmamı ,bu ödülü hak etmi ti. (herkes)

Sergiyle ilgili hazırlıklar tamamlanmı ,sanatseverlerin be enisine sunulmu tu. (sergi)

Bu tür magazin programlarını albenisi kalmamı izleyiciyi bıktırmı tı. (bunlar)

Bu iiri ele tirmenlerin hepsi seviyor da niçin antolojilere alınmıyor? (almıyorlar)

Arabanın benzini bitmi ,bir türlü çalı mıyordu. (araba)

nsanın böyle bir dü manı varsa,çok dikkatli olmak zorundadır. (insan)

n aat Nisanda bitecek ve hizmete sunulacaktır. (bina)

Söz konusu eksiklikleri kim giderecek,nasıl giderilecek? (bunlar)

Besim Ataly'ın çevirisindeki bazı sözcükler düzeltilerek,yeniden basılmı . (eser)

not Geçişiz edilgen eylemlerin yüklem oldu u cümleler hariç öznesi olması gereken cümlede özne kullanılmaması da anlatımı bozar.

Bu çocuklar sevmeye doyumuyor. (çocuklar)

O günleri anlatmakla bitmez. (günler)

Öyle zor durumdalar ki,bu insanların dertlerini saymakla bitmiyor. (dertleri)

G) Özneyle Yüklemde Tekillik – Ço ulluk ve Ki i Uyu mazlı ı

O gece köy halkı,çocukları aramadık yer bırakmadılar. (bırakmadı)

En katı insanların bile ço u,sevecenlik kar ısında yumu arlar. (yumur ar)

Toplumumuz,birçok sorunlar ya ıyor. (sorun)

Bazıları fırtına çıkınca evlerine çekildiler. (çekildi)

Yarı mada okulumuzu ben,Mete ve Ertan temsil edecekler. (edece iz)

Bu olumsuzlukları gerek e in gerekse sen çok çabuk unutursun. (unutursunuz)

Hepsi, u dik yamacı tırmanarak yanımıza geldiler. (geldi)

Ne sen beni unut ne de ben seni. (unutayım)

Patatesler nar gibi kızarmı lardı. (kızarmı tı)

Toplantıya sen ve o katılacak. (katılacaksınız)

ki çocuk kapının önünde bekliyorlardı. (bekliyordu)

Orada bir o bir de ben vardım. (vardık)

Menek eler,fazla su verildi i için kurumu lardı. (kurumu tu)

Aylar,yıllar ne de çabuk geçiyorlar. (geçiyor)

O da arkada ı da ba arılı oldular. (oldu)

H) Dolaylı Tümleç Eksikli i

Çok yüklemi bulunan cümlede ortak kullanılan dolaylı tümlecini,yüklemlerin her ikisine de uygun olmaması,anlatım bozuklu una yol açar.Bu tür bozukluklar,cümleye bir ba ka tümleç veya nesne eklenerek giderilebilir.

nsanlara yakla mak,dostluklar kurmak isterdi. (insanlarla)

Dün bana telefon etti ve yardımcı olmamı istedi. (ona)

Küçük kız,babasına aldırı etmez:hiç korkmazdı. (ondan)

Sınava katılan ve ba arılı olan arkada ları kutluyorum. (sınavda)

Adam ma dur oldu,yardım etmemiz gerekiyor. (ona)

Do du u yerleri görmek,hatta yerle mek istiyor. (oralara)

Yaralı orada bulunanlara seslenip,yardım istedi. (onlardan)

Yönetmen,bu oyunda,bir yandan insanlara acırken,bir yandan da i neliyordu. (onları)

Çocuk dolapta kitap bırakmamı ,sa a sola fırlatmı tı. (onları)

Onlara hayret etmeyi bırak da,ders almaya çalı . (olanlardan)

Sanatçının son kasetini dinleyen hayran oluyordu. (ona)

Dönü lü eylemde özne,i i hem yapar hem de etkilenir. (i ten)

Toplu ta ıma araçlarına duraklarda binilir ve inilir. (araçlarından duraklarda inilir)

Böylelerini tanıır,uzak dururdu. (onlardan)

Yönetici,bahçenin düzenlemesini ve birkaç a aç dikilmesini istedi. (bahçeye)

Yargıç tanıkları ça ırdı ve bazı sorular sordu. (onlara)

Makaleyi be enmedim,pek çok mantık yanlı ı var. (makalede)

Özellikle u bavulları dikkatli arayın,patlayıcı olabilir. (onlarda)

Yunus Emre'nin iirlerini tekrar tekrar okur,her defasında farklı gerçekler yakalarız.(onun iirlerinde)

I) Zarf ve Edat Tümleci Eksikli i

Birden çok yüklem bulunan cümlelerde ortak kullanılan zarf tümleciniin yüklemlerin her birine uygun olması gerekir.

çeri girmeyin,görevliler çalı ıyor. (içeride)

Hiç kendini dü ünmedi,toplumun mutlulu u için çalı tı. (hep)

Bu insanlarla alay etmeye,a a ılamaya hakkın yok. (onları)

Onu iki gündür göremiyorum ki konu ayım. (onunla)

Aileler,kre lerde çocuklarla ilgilenilmedi ini,özen gösterilmedi ini söylediler.
(çocuklarına)

) Nesne Eksikliği

Birden çok yüklem bulundu u cümlede ortak kullanılan nesnenin her iki yükleme de uymaması,anlatım bozuklu una neden olur.Böyle hallerde cümleye bir ba ka nesne eklemek veya dolaylı tümleç kullanmak gerekir.

Dizilerde oynayan ve yöneten sanatçı,unutulmaktan yakındı. (diziyi)

Gözü ya lı anne,terhis olan o luna sarılıp,çok özledi ini söyledi. (onu)

Sanatçı gerçe e ula ır yorumlar ve yeniden biçimlendirir. (gerçe i)

Bunu ona kabul ettirmek için u ra tık;ama ikna edemedik. (onu)

Her sabah çiçeklerin suyunu verir,güne e çıkarım. (onları)

Ço u fabrikalar do aya zara veriyor ve kirletiyor. (do ayı)

Onun iirlerini ba ka dile çevirin,o dildeki okuyucuya çok az ey söyleyecektir.(onun iirleri)

Çocuklara iyi örnek olursak,gelece e hazırlamı oluruz. (onları)

Bu tür kitapların ne özgünlü ü ne de size ö retece i bir ey var;ama siz yinede okuyun.
(onları)

Buna ancak okurlar karar verir,uygular. (onları)

Kendisi gibi dü ünmeyenlere tavır koyar,yerden yere vurur. (onları)

Yönetimde kalması,söylentileri artıracak,belki de hesap veremez duruma getirecektir.
(onu)

Paraların üzerine yazı yazan,resim yapan,yırta nlara ne demeli bilmem ki! (paraları)

Olup bitenlere bu gözle bakmak,böyle de erlendirmek gerekmez. (onları)

J) Mantık Hataları

Dil bilgisi yönünden do ru oldu u halde, anlam yönünden mantık kurallarına ters dü en cümleler vardır.

Senin harika bir annen olmalı.

Mezar kitabesi üç yüzünde Türkçe, bir yüzünde Çince olarak do uya bakıyor.

Vergi kanunları yeniden olu turulup düzenlemeye tabi tutuldu.

Araçların kaza yapan parçaları, geni bir alana yayılmı tı.

Ben Ö retmen Ekrem Bey'in o luydum.

Benim gibi bir dostu kaybetti inizde bir daha kimseye güvenemezsiniz.

Bölgeye yeterli ya ı dü memesi nedeniyle, ilgili birimlerce kuraklık planlaması yapıldı.

tfaiyenin iki saat süren çabayla çıkan yangın, güçlkle söndürüldü.

Barı Manço'nun ölümünden sonra açılan taziye defterleri,dolup dolup bo alıyor.

Çalı tı ı fabrikanın tek ortak oldu unu söyledi.

Pek çok kitabı olan bu büyük airimizin 20-30 yılda bir iir tamamladı ı anlatılıyor.

Yine ihmal ve yine sonu trajediyle biten bir olay!

Çocuklar, bilerek veya bilmeyerek yaptıkları kazalardan sonra nasıl davranmalı?

Beden temizli i, ara sıra yıkanmakla bitmez.

Bu i lemde 6 ile 9'un çarpımı 54'tür.

Bir duygu Ömer Seyfettin'e kaderini bildirmi olmalı ki, o kısacık ömre sı mayaca ını umdu umuz sayfalarını yazdırmı .

Japon denizlerinde ya ayan örümcek yengeci, üç metreden fazla boyuyla di er kabuklu hayvanların yanında dev gibi kalıyor.

Adaylardan biri, ilginç bir propaganda yöntemi buldu ve yumurtaya kendini çizdirdi.

Geçen pazar, bu pazar ve önümüzdeki pazar girece i deneme sınavlarından iyi puan alaca ını umuyor.

Basın toplantısında gazetecilerin soracakları sorulara çok iyi cevaplar verdi.

Dünyada hiç kimse yalan söylemekten zevk almaz.

Sanayile mi ülkeler çevre kirlili ine daha çok önem vermelidir.

Yılın bu ilk yarısındaki altı ay içinde ihracatta ilerleme kaydettik.

Çöllerin olu umunda co rafî ko ullar yanında sıcaklık farkları ve rüzgarlar da etkilidir.

K) Anlam Belirsizli i (Kar ıla tırma veya Tamlayan Belirsizli inden)

Bana yaptıklarını bilselerdi, hakkımdaki de erlendirmeleri böyle olmazdı.

Babam bana karde imden daha çok anlayı gösteriyordu.

Sabahleyin onu parkta spor yaparken gördüm.

Yeme ini bitirmeden dı arı çıkmamız mümkün de il.

Söylediklerini uygulamazsa ba arması imkansız.

Bu durumu anlayı la kar ılayaca ını sanmıyorum.

Anlamadı ını nereden bileyim?

SÖZCÜK DÜZEY NDE ANLATIM BOZUKLUKLARI

*SÖZCÜ ÜN YANLI YERDE KULLANILMASI (Sıralama yanlı lı ı)

- 1.Yeni eve gelmi tim ki kızılca kıyamet koptu. (Eve yeni gelmi tim ki kızılca kıyamet koptu.)
- 2.Geçen hafta kaybolan annemin yüzü ü bulundu.
(Annemin geçen hafta kaybolan yüzü ü bulundu.)
- 3.Tüm yakınlarını kaybetmi aileler adına te ekkür ederiz.
(Yakınlarını kaybetmi tüm aileler adına te ekkür ederiz.)
- 4.Polisten çalınan arabayla kaçan oto hırsızları kaza yaptı.
(Çalınan arabayla polisten kaçan oto hırsızları kaza yaptı.)
- 5.Tavuklu fırında makarna yaptım. (Fırında tavuklu makarna yaptım.)
- 6.Üç yüz bin lira kaybeden THY Kopenhag bürosunun muhasebecisi aranıyor.
(THY Kopenhag bürosunun üç yüz bin lira kaybeden muhasebecisi aranıyor.)
- 7.Her Allah'ın günü de gezilip tozulmaz ki canım! (Allah'ın her günü de gezilip tozulmaz ki!)
- 8.Anneci im ne olur uykusuz yola çıkmayın.(Anneci im ne olur yola uykusuz çıkmayın.)
- 9.A rısız kulak delinir. (Kulak a rısız delinir.)
- 10.Alkollü araba kullanmak tehlikelidir. (Arabayı alkollü kullanmak tehlikelidir.)
11. ki gündür çok ba ım a rıyor. (ki gündür ba ım çok a rıyor.)
- 12.Git ba ımdan,fazla canımı sıkma! (Git ba ımdan ,canımı fazla sıkma!)
- 13.Bu eski kararı, yeniden içinde bulundu umuz dönemde gözden geçirmeliyiz.
- 14.Üyeler,bir türlü görü ülmek üzere gündeme alınamayan konuyu sordular.
(Üyeler,görü ülmek üzere bir türlü gündeme alınamayan kararı sordular.)
- 15.Alınan bu karar sava ta askerinin daha çok ölmesine yol açtı.
(Alınan bu karar sava ta daha çok askerinin ölmesine yol açtı.)
- 16.Sigara tiryakili i insanı öldürür, sonra zayıflatır.
17. ki günde petrol üreten be ülkeyi ziyaret edece iz.
(Petrol üreten be ülkeyi iki günde ziyaret edece iz.)
- 18.Cesetler çok yangında kaldı ı için tanınmaz haldeydi.
(Cesetler yangında çok kaldı ı için tanınmaz haldeydi.)
- 19.Seksen bin civarında göz taramasından geçirilmi hastamız var.
(Göz taramasından geçirilmi seksen bin civarında hastamız var.)
- 20.Demek ki konu makla olmuyor sadece bu i ler.
(Demek ki sadece konu makla olmuyor bu i ler.)

- 21.Önerge 271'e kar ı 266 oyla reddedildi. (Önerge 266'ya kar ı 271 oyla reddedildi.)
- 22.En do al vatanda ın hakkını korumuyorlar. (Vatanda ın en do al hakkını korumuyorlar.)
- 23.Türkiye'ye kaçak girmeyen isteyen polis altı Yunanlıyı yakaladı.
(Polis Türkiye'ye kaçak girmek isteyen altı Yunanlıyı daha yakaladı.)
- 24.De i ik konu tu u ortamlarda hep takdir topladı.
(Konu tu u de i ik ortamlarda hep takdir topladı.)
25. İlk askerden izne geldi imde hastalanmı tım.
(Askerden ilk izne geldi imde hastalanmı tım.)
- 26.Kuyrukta bekleyen hastalar içinde ilk odaya ben girdim.
(Kuyrukta bekleyen hastalar içinde odaya ilk ben girdim.)
- 27.Her çe it anayasa dı ı faaliyete kar ı demokrasiyi korumalıyız.
(Anayasa dı ı her çe it faaliyete kar ı demokrasiyi korumalıyız.)
- 28.Sanatçı üçüncü ölüm yıldönümünde saygıyla anıldı.
(Sanatçı ölümünün üçüncü yıldönümünde saygıyla anıldı.)
- 29.Bu konu basımı bitmek üzere olan kitabın ikinci cildinde ele alınacak.
(Bu konu kitabın basımı bitmek üzere olan ikinci cildinde ele alınacak.)
- 30.Gençlerin böyle özelemlerini bir türlü aklı almıyordu.
- 31.Cumhurba kanı Turgut Özal'ın cenazesi dolayısıyla birbirine dü man olan Azerbaycan ve Ermenistan Cumhurba kanları bir araya geldi.
- 32.Dünya televizyonları tekrar tekrar vurulan sivilleri gösteriyor.

***ANLAMLARI KARI TIRILAN SÖZCÜKLER (Yanlı Anlamda Sözcük Kullanımı)**

özgü: has,ki iye öz. (Konya'ya özgü etliekmek herkes tarafından be enildi.)

özge: ba ka. (Senden özge dostum mu var.)

özel: hususî. (Aranızdaki özel konu malarda gizli sırlarınız.)

ö retim:belli bir amaca göre gereken bilgileri verme i i. (Ö retime önem veren veliler bu okulu tercih ediyor.)

ö renim: herhangi bir meslek, i ve sanat dalında gerekli bir bilgi ,beceri ve alı kanlıkların elde edilmesi için yapılan çalı malar. (Yüksek ö renim ki iye yeni ufuklar açıyor.)

görüntü: bir nesnenin mercek,ayna gibi araçlarla olu turulan biçimi. (Televizyondaki bozuk görüntüden rahatsız oldu.)

görünüm: Bir şeyin dıştan bakılınca görülen biçimi,manzara. (Bahçenin görünümünü çok beğendim.)

ayrıntı: detay. (Konuyu ayrıntılarıyla anlattı.)

ayrım: fark. (Ncelendiğinde iki eser arasındaki ayrım açıkça belli.)

ayrıcalık: başkalarından üstün tutulma durumu,imtiyaz. (Çocuklarım arasında ayrıcalık yapmadım, yapmam.)

sa lamak: bir olayın gerçekleşmesine olumlu yönde katılmak. (Babam hiçbir şeyimizi eksik etmeden bize iyi bir yaşam sağladı.)

neden olmak: bir olayın gerçekleşmesine olumsuz yönde katılmak. (Yeni taşınan komşu apartmanda huzurun bozulmasına neden oldu.)

katkıda bulunmak: bir olayın gerçekleşmesine olumlu yönde katılmak. (Yanlış anlaşılmalara düzelterek borcun ödenmesine katkıda bulundu.)

ücret: emek karşılığı alınan para. (Aldığı ücret yetmeyince ek iş yapmaya başladı.)

fiyat: bir şeyin para karşılığındaki bedeli. (Petrol fiyatlarındaki artışlar araba sahiplerini kızdırdı.)

anmak: hatırlamak,ölüm üzerine yapılan tören. (Her 10 Kasım'da Atatürk'ü bütün ülke saygıyla anar.)

kutlamak: mutlu bir olay üzerine yapılan eğlence. (Gazeteciler tarafından düzenlenen partiyle Sibel Can'ın doğum günü kutlandı.)

ekmek: toprağa tohum atmak. (Ekilen bu tohumlardan bu sene istenen verim alınamadı.)

dikmek: bir fideli toprağa yerle tirmek. (Okulumuzun düzenlediği ağaç dikme etkinliğine ilgi büyüktü.)

savunmak: müdafaa etmek, korumak. (Annem babama karşı bizi hep savundu.)

iddia etmek: kanıtlanmamış bir fikri ileri sürmek. (Kapıcı,yöneticinin zimmetine para geçirdiğini iddia etti.)

kaplamak: her yanını örtmek. (Bu,ancak küçük bir defteri kaplar.)

kapsamak: sınırları içine almak. (Geniş bir alanı kapsayan bu park iyi bir mesire yeri.)

azımsamak: ölçü bakımından az görmek. (Verilen harçlı ı azımsayacağına idare etmeyi öğren.)

küçümsemek: küçük görmek,hor görmek. (Küçümseyen tavırlarla yaklaşma insanlara.)

etken: sebep, neden,faktör,unsur. (Binanın yıkılmasının etkenleri araştırılacak.)

etkin: aktif,faal,hareketli olan. (bu işin lehimize sonuçlanmasında müdürümüz etkin rol oynadı.)

karılık: bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı başka davranış. (Gülben Ergen,Hülya Avşar'ın açıklamalarına karşılık vermekten çekildi.)

karın: rahatsızlık. (Yağmur yağmasına karşı yağmaç ertelenmedi.)

nüfuz: söz geçirme,güçlü olma.(Birbirlerinin servetlerini,nüfuzlarını,kabiliyetlerini bilirlerdi.)

nüfus: kişi,belli bir alanda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı. (Türkiye'nin giderek artan nüfusu yeni sorunları da beraberinde getiriyor.)

yaşam: hayat. (Yaşamın tadını çıkarmak varken neden bu kavga.)

yaşam tarzı: yaşam şekli,yaşam tarzı. (Yaşam tarzının hızına yetişemiyorum.)

yaklaşık: yaklaşık yukarı.hemen hemen. (Doğrudan bu kentten yaklaşık yirmi yıldır ayrıldım.)

yakın: bitişik,mesafesi az. (Birbirine yakın yapılan evler kötü görünüyordu.)

basım: bası sanatı.tabaat;bası işi. (Kitabın basımına başladım.)

basın: gazete,dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yayınların bütünü. (Bütün bildiklerimizden ötesinde İstanbul basını bize ne öğretebilirdi.)

tepki: herhangi bir etkiye cevap olarak doğan söz veya davranış. (Seyircilerin alkışını geçince tepkisi başladı.)

etki: bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü,tesir. (Bu etki,genç kuşak konservatuar mezunlarında yerini daha doğrudan bir Türkçeye bırakıyor.)

bezenmek: süslenmek. (Her yer Zafer bayramı coşkusıyla bayraklarla bezenmişti.)

bulanmak: her yanı bir eyle kaplamak. (Çamura bulanmış çocuk a lamaklı gözlerle annesine baktı.)

dö emek: yerle tirmek,bir tabanı tahta,karo,mermer gibi yapı gereçleriyle kaplamak. (Bir taraftan raylarımızı dö üyorduk.)

çekmek: kablo veya teli iki nokta arasında uzatmak. (Çekilen telefon telleri iddetli rüzgarda koptu.)

tanıtmak: takdim,tek taraflı olarak yapılır. (Yeni gelenler kendilerini tanıttılar.)

tanı tırmak: birbirini tanımayanların tanı masını sa lamak,tanıtmak. (Seni rastgele bir yabancıyla tanı tıramam.)

vetki: bir görevi,bir i i yasaların verdi i imkânlarla göre,belli artlarla yürütmeyi sa layan hak.(TBMM,ba kumandanlık yetkilerini M.Kemal Pa a'ya devretmi ti.)

görev: vazife,i görme yetisi. (Verilen görevleri en iyi ekilde yerine getirdi.)

süre: bir olayın ba ı ile sonu arasında geçen zaman parçası,müddet. (Ameliyat süresince çok kan kaybetmi .)

süreç: Aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan,ilerleyen,geli en olay veya hareketler dizisi. (Terörle mücadele sürecinde çok yol kat edildi.)

çekimser: oy vermekten,e ilim göstermekten kaçınan. (Bu ba kanlık seçiminde çekimser davranaca ım.)

çekingen: ürkek,sıkılğan,her eyden çekinme. (Birdenbire ona kar ı çekingen davranmayı onuruma yediremiyorum.)

çalmak: ba kasının mallarını gizlice almak,a ırmak. (Buradan çaldı ı mücevherleri Antalya'da satmaya çalı mı .)

gasp etmek: zorla,izinsiz almak. (Gasp edilen kadın polislere ifade verdi.)

yasak: bir i in yapılmasına kar ı olan,yasal veya yasa dı ı engel. (Sayım günlerinde dı arı çıkma yasa ı uygulanır.)

kural: bir sanata,bilime,dü ünçe ve davranı sistemine temel olan ,yön veren ilke. (Hiçbir protokol kuralına yer vermeyen bir duru u vardı.)

- 1.Senden özgü dostum mu var?
- 2.Takımımız iyi oynamasına kar ılık kaybetti.
- 3.Sanatçılardan en önemli yetkisi topluma hizmet etmektir.
- 4.Parasız ve i siz gezmesini gençken oynadı ı kumara borçludur.
5. u elbiseyi çok be endim,ücreti ne kadar acaba?
- 6.Kurs süreci sekiz aydır.
- 7.Bu konuyu ayrımlarıyla ele almı sınız.
- 8.Kayıt sırasında bizden iki resim istediler.
- 9.Bu bölgede inanılmaz ço unlukta balık var.
- 10.Ö retimini bitirip i e ba lamı .
- 11.Arpa ve bu day tohumlarının en geç ekim ayında dikilmesi gerekiyor.
- 12.Sözel ö rencisi bu derste etken rol oynar.
- 13.Bu mahallede evler birbirine yakla ık yapılmı .
- 14.Konya-Ankara arası yolcu fiyatlarına zam yapılmı .
- 15.Lise döneminde iyi çalı ması yüzünden üniversiteyi kazandı.
- 16.Karde im hiç çekimser de ildir,gayet açık gözlüdür.
- 17.Yeni sisteme göre yayınlanan üniversite kitapları çok pahalı.
- 18.Fiyatlar pahalı oldu u için satı lar çok durgun.
- 19.Önümüzdeki haftanın programlarından bazılarını sizlere hatırlattık.
- 20.Böyle güzel sözlere maruz kalmak beni çok mutlu ediyor.
- 21.Arap ülkeleri dünya petrol rezervlerinin ayrıdan fazlasını barındırıyor.
- 22.Ya antısının en verimli döneminde bulunuyor.
- 23.Çok yoruldun,biraz dinlen aklın açılır.
- 24.Çöpler nedeniyle her yer çirkin bir görünüme kavu tu.
- 25.Kırmızı kartlar maçı kaybetmemizi sa ladı.
- 26.Bakan enflasyonun dü ece ini savundu.
- 27.Engebeli arazi greyderlerle düzenlendi.
- 28.Çocu u dövüp cebindeki parayı çalmı lar.
- 29.Çok çalı tı ı için sa lık durumu aksadı.
- 30.Sanıklar dün Silifke'de görünmü .
- 31.Bu örtü masayı kapsamaz.

- 32.Fenerbahçe maçın hiçbir döneminde oyundan kopmadı.
- 33.Babası sayesinde sigara ve alkole ba ladı.
- 34.Aramızın bozulmasına sizler de katkıda bulundunuz.
- 35.Konya'da kiralar çok pahalı oldu u için ev tutmaktan vazgeçti.
- 36.Yeni alınan perdeler odaya de i ik bir görüntü verdi.
- 37.Gerçekle en olay sonucunda üç ki i i te atıldı.
- 38.Bütün mahalleye kanalizasyon boruları çekildi.
- 39.Nüfusunu kullanıp ihaleyi almı diyorlar.
- 40.Gece ya murda dola ması hasta olmasını sa ladı.
- 41.Bu hastalıkta ölüm ansı oldukça yüksektir.
- 42.Trafi in çok kalabalık olması itfaiyenin olay yerine zamanında ula masını önledi.
- 43.Görü leriniz arasında ayrıcalık yok.
- 44.Hayır kurumlarına yapılan ba ı ları küçümsemeyin.
- 45.26.Haziran.1983 senesinde dünyaya geldim.
- 46.Toplumumuz bir de i me ,yenile me süresinden geçiyor.
- 47.Oylamada dört üye çekingen kaldı.
- 48.Günde üç defa tok karına ilaç içmesi gerekti i halde annem bu yasa a uymuyor.
- 49.Sokak lambalarının ı ı ı odamın içinde yankılandı.
- 50.Belediye tarafından yapılan a açlandırma çalı malarında parklara pek çok fidan ekildi.
- 51.21.yüzyıla girdik ve teknoloji tahmin edemeyece imiz kadar çok arttı.
- 52.Sınıfımıza yeni gelen arkada ımız kendini bize tanı tırdı.
- 53.Yanlı bir ey yapsam da kızmaz;ama inanılmayacak kadar anlayı lıdır.
- 54.Gençler arasında uyu turucuya ba lılık oranı gittikçe artıyor.
- 55.Takımımız ampiyonlar Ligi'nde pek çok ma lubiyet elde etti.
- 56.Ba ka bir deyimle dershanede e itim yapılır.

***GEREKS Z SÖZCÜK KULLANIMI (Fazlalık)**

- 1.Sanatçının öznel ve kendine has dü ünceleri beni çok etkiledi.
- 2.Fenerbahçe ile Be ikta arasındaki maç 1-1 berabere bitti.
- 3.Fakülte yıllarında kar ılıklı çatı an iki grubun arasında kaldım.
- 4.Genç kız kendini intihar etti.
- 5.Daha henüz hiç kimse gelmedi.
- 6.Apartmanın be inci katından a a ıya do ru sepet sarkıttı.
- 7.Kula ına alçak sesle bir eyler fısıldadı.

- 8.Kazanın nedeni alkollü olmandandır.
- 9.Arkeolojide gömütün anlamı mezar demektir.
- 10.Galiba bu kızın akıllanacağı yok gibi görünüyor.
- 11.Eğer sınavı kazanırsa ona bir araba alacağını.
- 12.Polis,kadının çantasını alan çocuğu arkasından bir süre kovaladı.
- 13.ABD başkanı ile Erdoğan arasındaki konuşma diyalogu çok ilginçti.
- 14.Dışarıya ihraç edilen mallar arasında ilk sırayı ayakkabı alıyor.
- 15.Gazetenin editörü ertesi gün gazetede yazılı bir açıklama yaptı.
- 16.Sınav yaklaştıkça öğrencilerin heyecanı gittikçe artıyor.
- 17.Sıcaklık sıfırın altında eksi beş dereceye indi.
- 18.Yarıdan itibaren resmî devlet daireleri mesaiye sekizde başlayacak.
- 19.Kanayan yaradan akan kan gömleğini kıpkırmızı yaptı .
- 20.Bu lokantada 24 saat sulu çorba bulunur.
- 21.Babası çok kızdı için elleriyle duvarı yumrukladı.
- 22.Hiç olmazsa harçlık verseydin bari.
- 23.Aldığını kitabı hemen geri iade et.
- 24.Silifke’de gezerken eski çocukluk arkadaşlarıyla karşılaştım.
- 25.Bu akşam AKM merkezindeki konferansa gideceğim.
- 26.Seninle birlikte bu işi başarabileceğimize inanıyorum.
- 27.Bundan sonra buraya gelemez artık.
- 28.Uzun yıllardır gelememi tüm buralara.
- 29.Yaşanmış mura aldırmadan saatlerce dolaştı.
- 30.Evden okula yaya yürüyerek gidiyoruz.
- 31.Şehrinin açılışındaki tebrik ve kutlamalar onu hayli memnun etti.
- 32.Yine ihmal ve yine sonu trajediyle biten bir olay!
- 33.Türkiye’nin ithal ederek dışarıdan aldığı mallar daha mı kaliteli?
- 34.Halâ sahada gereksiz hataların yüzünden yenildik.
- 35.Bizim Burhan Tarsus’ta sıradan ,tekdüze bir hayat sürüyor.
- 36.Anlatılanları yadsıyan,inkar eden bir tavrı var.
- 37.Hikayenin içeriği,dili ve konusu hakkında yorumunuzu bekliyorum.
- 38.iki kardeşten en küçüğünün adı Ali’ydi.
- 39.Şirket’le uzun zamandır mektuplaşıyoruz.
- 40.uçak gökyüzüne havalandıkça küçüldü.
- 41.Dev maç birazdan başlayacak üzere.

- 42.Müfetti ö retmenden yazılı ders notlarını istedi.
- 43.Yaklaşık üç yıla yakındır bir insanlık dramı yaşıyor burada.
- 44.Her isteği yerine gelse de yüzü yine de gülmez.
- 45.1987 ile 1995 yılları arasında maddi yönden kötü günler geçirdik.

***YARDIMCI F L N YANLI KULLANILMASI**

- 1.Öndeki araçlar lütfen bekleme yapmasın.
- 2.Umut ediyorum bu yıl hepimiz sınavı kazanacaksınız.
- 3.Çok istek alan bir parçayı dinletiyorum.
- 4.Evdeki bütün saatlerin ayarını yaptı.
- 5.Yapılmı olan anlaşılmalara uymalısınız.
- 6.Maaşların geç ödeneceğini işçilere duyuru yapmalısın.
- 7.Eve geç gelmemesi konusunda uyarı yapmalısın.
- 8.Bunlar enflasyona olumsuz etki edecek.
- 9.Düzenlemiş olduğunuz dosyaları müdür istiyor.
- 10.Yıllarca kurduğum eğitim etrafımdakilerden.
- 11.Bu takım kendi sahasında hiç yenilgi almadı.
- 12.Babam rahatsızlanınca hepimiz telaş yaptık.
13. İmtilak bin lira kazanmış bulunuyorsunuz.
- 14.Amcam kazanmış oldu ve üniversiteyi başarıyla bitirdi.
- 15.Sınav salonunda oluşan gürültü öğrencileri rahatsız etti.
16. ki gündür aramadı,çok kaygı ediyorum.
- 17.Böyle bir hata sana göstermiş oldu um saygıyı bitirdi.

***ANLAMCA ÇEL EN SÖZCÜKLER**

- 1.Herhalde zamanında gitmiş olsaydık formları mutlaka verirdik.
- 2.Babam bir hafta içinde sanıyorum kesin gelecek.
- 3.O bazen oyunbozanlık yapar çoğu zaman toplantılara katılmazdı.
- 4.Öğretmenin arada bir girmediğini genellikle olurdu.
- 5.Bu günlerde eminim zor durumda olsa gerek.
- 6.Dönecektir belki sen gönlünü ferah tut.
- 7.Bu tempoyla çalışırsa mutlaka üniversiteyi kazanabilir.
- 8.Haber almış ve mutlaka yurtdışına çıkmıştır.
- 9.Hemen hemen tam elli yıldır Konya'dayım.

- 10.Köy halkı bedava satılan yiyecek için sava verdi.
- 11.Bundan eminim ki buraya gelebilir.
12. urası su götürmez bir gerçek ki internetin gençleri olumsuz etkiledi ini sanıyorum.
- 13.Muhakkak yeni teklifler sunabilirler.
- 14.Sandıkta tam tamına birkaç bohça ve iki i lemeli örtü var.
- 15.Erikleri a ırdıktan sonra yava yava kaçırverdik.

***YANLI YAPILANDIRILMI SÖZCÜKLER**

- 1.Koskoca adam ne konu masını ne gülmesini biliyor.
- 2.Testteki sorulardan hepsi kolaydı.
- 3.LPG'nin bu araçlara elveri lili i tartı ılır.
- 4.Ne geli ini ne gitti ini hissettik.
- 5.Bu soruya öyle cevap verilebilinir.
- 6.Ho görülük, olgun insan süsüdür.
- 7.Neden saçların beyazlanmı arkada ?
- 8.Söylediklerinin bu dönemdeki geçerli i tartı maya de er.
- 9.Yirmi yıldır aynı mahallede bakkalcılık yapıyor.
- 10.Aruz veznini Türkçeye en iyi ekilde uygulamasını bilmi tir.
- 11.Vatanda ın can ve mal güvenceli i yok.
- 12.Türkçeyi yeterince ö renememi ya da ö rendi ini yeterince geli tirebilmemi yurttalarımızın bu önemli sorunu çözülecek.
- 13.Bilinçle en gençlik her eyin en iyisini yapacaktır.
- 14.Bu çöp yı ınları ehrimizi çirkinletiyor.
- 15.Yapılan bu düzenleme ö rencilerin daha iyi çalı aca ımı sa layacak.

***ATASÖZÜ VE DEY M YANLI LIKLARI**

- 1.Bir engel çıkartmak istemiyor,i i yoku a sürüyordu.
- 2.Konu ulanlara kulak asarak dinlemeye çalı ıyordu.
- 3.Eli uzun biridir,her yerde adamı var.
- 4.onun oyununa dü memek lazım.
- 5.Bu i i de eline yüzüne bula tırdı.
6. e yarar mı diye kitaba öyle göz koydu.
- 7.Arkada ı bu ne ıklık deyince bizimki üstüne alındı.
- 8.Benim kimseye verilecek hesabım yoktur,ba ım açıktır

- 9.Böyle su götürmez konular her zaman tartı maya açıktır.
- 10.Senin gibi saf,masum,sevecen yani tav an yüreklisini görmedim.
- 11.Hevesimiz yine bo azımızda kaldı.
- 12.Birçok futbolcunun suyu kaynamaya ba ladı.
- 13.Annemi hastaneye götürüp ba tan tırna a kontrol ettirdim.
- 14.Bu pis kokuyu duyunca yüre im kalktı,neredeysel kusacaktım.
- 15.Bir çuval üzümü berbat ettin.

***TAMLAMA YANLI LIKLARI**

- 1.Resmî ve i mektupları
2. ehrimizde çe itli kültürel ve sanat etkinlikleri gerçekleştirildi.
- 3.O, halk ve özgün müzik dinler.
- 4.Babam, gençler millî bilince sahip olması gerekti ini söylüyor.
- 5.Yeni sözcükler yaratmak için her ulus,dilinin sundu u imkanlardan yararlanması gerekir.
- 6.Türkiye'ye yöneltilen bütün ele tiriler bu mantık do rultusunda de erlendirilmesi gerekir.
- 7.Bu yasadan özel ve kamu kurulu larında çalı anlar yararlanacak.
- 8.Sözünü etti iniz ki i sendikamızın üye ve ikinci ba kanıdır.
- 9.Bu önlemler ekonomik ve sa lık açısından yararlı sonuçlar verdi.
- 10.Siyasî ,askerî ve ekonomi alanlarında görüşler.
- 11.Okul ö rencilere do ru davranı ların kazandırılmasında büyük sorumlulukları vardır.
- 12.Bunu kendim ve arkada larım adına istiyorum.
- 13.Yunus Emre,Karacao lan gibi halk ozanı ve dü ünürlerinden esinlenen A ık Veysel iirlerinde hem do a olayları hem de toplumsal konular a ırlıktadır.
- 14.Bu sınav hem sizin hem de ilimiz açısından çok büyük önem ta ımaktadır.
- 15.Benim ve ailemin ya adı ı bu evin yerine imdi büyük binalar yapılıyor,
16. nşan topluluklarının, bazı farklılıkları üstün birer özellik sayarak veya bazı imkansızlıkları bir noksanlık sayarak bir mücadele içine girmeleri üzücü sonuçlar do urmu tur.
- 17.Biçimsel ve dil bakımından inceledi im iirlerin ço unun birbirine benzedi ini görmem beni a ırttı.
- 18.Yazdıklarında samimi olan her yazar, eninde sonunda ba arıya ula ması imkansızdır.
- 19.Arkada larını görünce ne diyece imi a ırdım. (senin / onun)
- 20.Söylediklerini uygulamazsa ba arması imkansız. (senin / onun)
- 21.Bu durumu anlayı la kar ılayaca ımı sanıyorum. (senin / onun)
- 22.Dershaneye gelmeyen birçok ö rencilerin evi aranıyor.

***ANLAM BELİRSİZ OLAN CÜMLELER**

1. Takılarını kutunun içine koydum.
2. O paltoyu çok beğendi.
3. Taş yolun iki yakasına dökülmüştü.
4. Televizyon seyretmeyi kardeşimden çok seviyorum.
5. Babamı ben de kardeşim gibi üzmem istemiyorum.
6. İhtiyar adamı yolun ortasında bıraktı.
7. Bütün gün anlattıklarını duyduğum durdum.
8. Annesine hediye aldı, bu onu çok mutlu etti.
9. Sınavı kazandına çok sevindim.
10. Senin için ne duyduğum önemli değil.

SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLATIM BOZUKLUĞU SINIF ÇALIŞMASI

1. Halk türküleri yeniden yorumlanarak seslendirilmesi halk kültürünü canlandırır.
.....
2. Kitabımı okumadığı için kimseye tavsiye edemem.
.....
3. Depremi ilk ana sarsıntısından sonra artçı sarsıntılar meydana gelir.
.....
4. Belki insanolu yüzyıllardır yaşadığı deneyimlerden ders almayı öğrenmiştir tabii.

.....
5.Bu yıl fen ve askerî liseler sınavına on binden fazla ö renci katılacak.

.....
6.Önerilerden tümünü de erlendirmek ve bir karara varmak zorundaydık.

.....
7.Zaman zaman ben de hiç bilinmeyen meçhul ülkelere gitmek isterim.

.....
8.Ankara'ya giderken arabayı bir saat süreyle ben kullandım.

.....
9. kurma teklifimi iptal ederseniz bir daha gelmem.

.....
10.Bu yıl üniversite sınavına ben de ba vuruda bulundum.

.....
11. İçede yedi okulun müdürleri, ö rencilerin ana babalarını aydınlatma kararı aldı.

.....
12.Bu roman, yazarın edebiyatımızda insan psikolojisine e ilen ilk eserdir.

.....
13.Bu tür bitkilere birçok yörelerde rastlayamazsınız.

.....
14.Uygarlık, pusulanın ke fiyle çok geli mi tir.

.....
15.Ne eli ve güldürü unsurlarının çokça kullanıldı ı bu filmi mutlaka görmelisiniz.

.....
16.Beyin zarı iltihapları iyi tedavi edilmezse ölüme hatta sara nöbetlerine yol açabilir.

.....
17.Doktor, ona iki günde bir güne ırı bir aspirin almasını söylemi .

.....
18.Denizde yüzmesini ö renmek öyle kolay de il.

.....
19.Ö retmenimiz konuyu ayrıntılı olarak özetledi.

.....
20.Bu tür bilimsel çalı malar dilimizin zenginle mesine neden olacak.

.....
21.Yeni eve gelmi tim ki dı arıda bir kızılca kıyamet koptu.

.....
22.Çocuklara örettiklerimizden aksini yapıyorsak,bizim gibi davrandıklarında onları kınamaya hakkımız yoktur.

.....
23.Arkada ım gördüklerini, duyduklarını gizli bir sırımı gibi yava ça kula ıma fısıldadı.

.....
24.Annesinin geldi ini ö renince sevinçten etekleri tutu mu tu.

.....
25.Otobüs alabildi ine kalabalıktı,zorla pasomu gösterip bir kenara sıkı tım.

.....
26.Ya lı adam,yıllar önce çekilmi resmine bir de aynadaki resmine bakıyor;zamanın insanı nasıl de i tirdi ine a ıyordu.

.....
27.Yıldırım Bayezit,yenilmi olarak sava tan ayrıldı.

.....
28.Emekli olduktan sonra sevdi i bu kasabaya yerle ti;ama yine de burada huzurlu ya ıyordu.

.....
29. nsan hiç kendi bindi i dalı keser mi?

.....
30.Bana yaptıklarını bilselerdi, hakkımdaki de erlendirmeleri böyle olmazdı.

.....
31.Naturalistler gerçe i betimlemesini bilimsel temellere ba layacak kadar ileri gittiler.

KEL ME TÜRLER

* **S MLER**

Kelime Çe itleri

- a) özel isim tek bir varlı ı,kavramı tanıtan adlar:Türkiye,Yasemin,TBMM,Tekir,Yaban...
- b) cins isim aynı türden birçok varlı ı,kavramı tanıtan adlar:kalem, ehir,göl...
- c) somut isim be duyuya hitap edebilen adlar:hava ,ı ık,su,a aç,böcek,çiçek,hayvan...
- ç) soyut isim be duyuya hitap etmeyen adlar:cesaret,vicdan,insanlık,dostluk,kıskançlık..

* **S M TAMLAMALARI**

belirtisiz isim tamlaması: tamlayan ek almaz,tamlanan ise 3.teklik ahıs iyelik ekini alır.

bahar rüzgar-ı	masa saat i
okyanus akıntı-s-ı	sö üt a aç-ı
soru kitapçık-ı	beslenme çanta-s-ı
sanat sevgi-s-i	dershane yönetim-i

belirtili isim tamlaması:tamlayan ilgi (-in),tamlanan 3.teklik ahıs iyelik ekini alır.

ö retmen-in soru-s-u	o-n-un sıkıntılar-ı
iklim-in etkiler-i	gözlerim-in ya -ı
çocuklar-ın ımarılık-ı	burnu-n-un uç-u
yoksullar-ın durum-u	takım-ın yenilgi-s-i
cümle-n-in öğeler-i	sistem-in bozukluk-u

zincirleme isim tamlaması:

sel felaketinin sonuçları	çocuklarının gelece inin kaygısı
sanat dünyasının sorunları	sensizli in acısının yaraları
Türkçe ö retmeninin not defteri	pazar sepetinin sapının örgüsü
ö rencilerin ders saatleri	cam vazonun çatlakları

1.Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan arasına hiçbir sözcük girmez.Bunlar tek bir sözcük gibi dü ünülür.Ba a getirilen sıfat tamlamanın tümüne aittir.

yüksek in aat mühendisi

eski stanbul valisi

yırtık masa örtüsü

2. sim tamlamalarında birden çok tamlayan ve tamlanan olabilir.

Dershanenin yöneticileri, öğrencileri ve öğretmenleri

ty 1.tn 2.tn 3.tn

Her mevsimin, baharın, kışın, yazın güzelliği ba kadır.

1.ty 2.ty 3.ty 4.ty tn

3. sim tamlaması esasen iki ögesi de isim olan iyelik grubunun üçüncü kişisinden başka bir şey de ildir.

benim yüreğim, senin sözün, onun yemeği, bizim sorumluluklarımız, sizin kaderiniz, onların evleri

NOT: yelik gruplarına isim tamlaması denilebileceği gibi isim tamlamalarına da iyelik grubu denilebilir.

***SIFATLAR**

simleri niteleyen ya da belirten sözcüklere sıfat adı verilir. Bir sözcüğün sıfat sayılabilmesi için bir ismi nitelemesi ya da belirtmesi gerekir. Sıfatlar isimlerden önce kullanılır.

Yaşlı adam olanları a kınılıkla izledi.

(s) (i)

Bu ehir gördüğüm hiçbir ehire benzemiyor.

(s) (i) (s) (i)

1.Niteleme sıfatları

bilyalı bir düdük, **yün** çorap, **çelik** tencere, **altın** kolye, **gümü** bilezik, **satın** gömlek, **elma** yanak, **ta** kalp, **karanlık** sokaklar, **üzgün** adam, **irili ufaklı** taşları, **kalm** çit, **allı ye illi** bahçeleri, **hiç akmayan** sular, **gülünç** bir haber, **durgun** deniz, **i siz** insanlar, **irice** bir odun **ek imsi** elma, **mavimsi** gömlek, **geni çe** balkon, **daracık** salon, **sarımtırak** boya, **dayalı** dö eli ev, **abur cubur** yiyecekler, **bombo** sözler, **koskocaman** adam, **tertemiz** gömlek, **simsiyah** gece, **upuzun** yol , **kapkara** sevda, **yapayalnız** kadın, **sapasa lam** çanta, **çırılçırak** bebek, **ucuz mu ucuz** elbise...

2.Belirtme sıfatları

aret sıfatları

o araba, **öyle** bir ev, **öteki** bahçe, **bu** insanlar, **u** otobüs, **beriki** ka ıt, **di er** yolcu....

Belirsizlik sıfatları

birkaç kişi, **birçok** sanatçı, **herhangi bir** çocuk, **tüm** hayvanlar, **bütün** kurumlar, **kimi** bebekler, **birtakım** dergiler, **bazı** romanlar, **her** sevda, **hiçbir** acı...

Sayı sıfatları

Yirmi be yıl, **otuz** gün, **iki** ekmek, **bir** saat... (asıl sayı)

Be inci kat, üçüncü salon, birinci derslik... (sıra sayı)

Üçüz bebekler , ikiz çocuk...(topluluk sayı)

Çeyrek asır, dörtte bir hisse, yüzde on kar, yüzde yetmi indirim... (kesir sayı)

Altı ar elma, üçer gün, iki er lira... (üle tirme sayı)

Soru sıfatları

nasıl bir dünya, nasıl hikâye, hangi ı ık, kaçınıcı bahar, ne taraf, kaç lira, neredeki yol, ne kadar para...

***ZAM RLER**

a)Ki i zamirleri:Ki i adlarının yerini tutarlar,hangi eki alırlarsa alsınlar her durumda ki i adılıdır. Ben,sen,o (teklik); biz,siz,onlar (çokluk);kendi (dönü lülük).

”kendi” sözcü ü eylemin etkisini öznenin üzerine çekti i için dönü lülük zamiri adını alır.

Delikanlı kendisine nasıl seslenildi inin farkında de ildi.

Bunu ba armak için kendimi zorladım.

b) aret zamirleri: Adların yerini i aret yoluyla tutan sözcüklerdir.

Onu, kim söndürdü?

Orada, insanlar gürültü içinde ya ıyorlar.

unun, hesabını verin bakalım.

Kısacası **buralardan** çok uzaktayım.

Ötekini sen al **di erini** sen al.

Böylesini hiç görmemi tim.

Öyleleri insanlıktan anlamaz.

”O” ve “onlar” sözcükleri cümlede ki inin yerini tutmu sa ki i zamiri; insan dı ındaki varlıkların yerini tutmu sa i aret zamiri sayılır.

O, takımın en iyisidir. (ki i)

Onlar, hiç konu madı. (ki i)

O, hemen onarılsın. (i aret)

Onları, iyi yıkayalım. (i aret)

c)Belirsizlik zamirleri: Adların yerini belli belirsiz tutan sözcüklerdir.

Bazıları ödev yapmamı .

Dün **birço u** yoktu.

Ö rencilerin **hepsi** pikni e katıldı.

Herkesin bir sözü olabilir bu konuda.

Çocuklardan **birkaçı** huzursuzluk çıkardı.

Hiçbirine güvenmiyorum.

d)Soru zamirleri:Adların yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir.

Bu dosyaları **kim** karı tırdı?

Bilmem bu fele in bende **nesi** var?

Çocukların **kaçı** kampa gidiyor?

Kim aydınlık bir yerde olmaz istemez?

Nereden çıktı bu cenaze? Ölen **kim**?

Sana **neler** anlattı?

Sana **neden** söz etti?

Nereden geliyor adı bilinmeyen bu yolcu?

***ZARFLAR**

Bir fiilin,bir fiil eklinin (isim-fiil,sıfat-fiil,zarf-fiil),sıfatın veya kendi türünden bir ba ka kelimenin anlamını yer-yön,zaman,ölçü,miktar,nitelik,soru bakımından belirten veya sınırlayan kelimelere “zarf” denir.

Bu günlerde **çok** uyuyorsun. (zarf + fiil)

Çok gülmenin insanı gençle tirdi i söylenir.. (zarf + fiilimsi)

Bu **çok** hızlı bir araba. (zarf + sıfat)

yerinde **çok** fazla çalışıyor. (zarf + zarf)

Durum (Hal) Zarfları

dalga dalga yayıldı, **sessizce** yol alıyordu, **dalgın dalgın** geziyordu, **co kuyla** dola ır, **yaprak yaprak** dü tü, **rastgele** konu uyordu, **ustaca** anlatarak, **sessizce** yakla an, **tertemiz** silinmi , **böyle** olursa...

Zaman Zarfları

yıllar önce ba ladım, **beklenmedik bir anda** terk ettiler, **birazdan** damlar, **alır almaz** gelir, **yarın** i e ba layacak mısın, **o yıl** atanmı tı, **10.30'da** ba layacak, **yazın** görü ürüz, **daha** dönmedi, **henüz** ba lamadık, **bazen** gülerim...

Azlık-Çokluk Zarfları

*kadar	e itlik	Cennet kadar güzel yurdum.
denli	e itlik	Bu denli ho bir insan görmedim. eytan kadar kötüdür o.
*daha	üstünlük	Daha iyi günlerimiz olacak. Daha güzel bir söz duymadım o sözden.
*en	en üstünlük	En sessiz saatlerde bile buralar tıklım tıklım olur. En sevdi im arkada m. En güzel iirim.
*çok,çokça,fazla,pek,epey, fazlaca,gayet,az,azıcık, biraz,oldukça	a ırılık	Gayet iyi anla ıyoruz. Oldukça yorgun görünüyorsun. Çok söyleme arsız olur, az verme hırsız olur. Arabanız epey hızlı gidiyordu. Çiçek kokusu neden az geliyor bu topraktan?

Yer-Yön Zarfları

Beri gel, barı alım.
Biraz **ileri** git.
Lütfen **içeri** buyurun.
Sana **dı arı** çıkma demedim mi?
Birazdan **a a ı** gelirim.
Geri dön,a a ı yoldan git.

Soru Zarfları

Neden kalbini kırdın bu zavallının?	Niçin dertlerini payla mazsın benimle?
Kendini nasıl affettirebilirsin büyük dosta?	Ne diye söyleniyorsun?
Hekimler niye ilaç yazmıyor bana?	Paramız ne kadar kalmı ?
Adını nasıl yazayım anı defterime?	Tartı madan ne diye bahsettin?
Ne zaman geçti baharım?	Neden görünürsünüz?
Bana ne gülüp duruyorsun?	

Not "ne" ve "neden" sözcükleri "niçin anlamında kullanılırsa soru zarfıdır;ismi kar ılamı sa soru zamiridir.

*EDATLAR

Sözcükler ve kavramlar arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan ve ancak bu görevleri için kullanılan, tek başlarına anlamı olmayan kelimelere edat denir.

Gibi, kadar, sanki, nitekim, niçin, ile, dolay, ötürü, beri, üzere, kar ı, kar ın, do ru...

*Tek başına anlamsızdır.

*Cümlede iki kavram arasında anlam ilgisi kurmaya yararlar.

*Çekime girmeyen başımsız kelimeler olduğu için dildeki eksiz unsurlardır.

*Bir nesne veya eylemi kar ılamayan yardımcı kelimelerdir.

*Diğer kelime türleri gibi cümlede öge görevi üstlenebilir.

*Örnekleri az olmakla birlikte bazı çekim edatları isim gibi de kullanılabilir.

*Bazı edatlar biçim bakımından kelime; i lev bakımından isim çekim eki durumunda bulunabilir.

Türkçede edatlar **çekim edatları (asıl edatlar)**, **başlama edatları (başlaçlar)**, **ünlem edatları (ünlemler)** olarak üç grupta incelenir.

Çekim Edatları (Asıl Edatlar)

Çeşitli anlam ilgileri (benzerlik, yer, zaman, kar ıla tırma, baş kalık, sebep, amaç, miktar, vasıta, birliktelik...) kurmaya yarayan edatlardır: *ait, ara, baş ka, beri, böyle, dair, de in, dek, dı arı, diye, do ru, dolay, evvel, geri, gayri, gibi, göre, hakkında, için, ileri, ile, kadar, kadarınca, kar ı, nazaran, önce, öte, ötürü, özge, ra men, sıra, sonra, taraf, tek, türlü, üzere, yana...*

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi endik. (benzetme)

Buldu u eski kitapları bir mücevher gibi saklardı. (benzetme)

Bir çiçek gibi narin ve güzeldi. (e itlik)

Birazdan fırtına çıkacak gibi. (tahmin)

Yıllardır aynı i yerinde çalı tı m için dar bir çevreyle ili ki kurabiliyorum. (neden)

in yorgunlu unu üzerimden atmak için ku a bir tatile çıktım. (amaç)

Yardıma muhtaç aileler için bu kermes düzenlendi. (özüleme)

Benim için de i en hiçbir ey olmaz. (görelilik)

Çocuk, elbiselerinin buru maması için kendini oyundan uzak tutar . (amaç)

Yakıt bitti i için kaloriferler yanmıyor. (neden)

Bu dar vakitlerde tela m ölümden kaçmak için. (amaç)

Bu bilgisayarı bürom için aldım. (özüleme)

Onun için hava ho . (görelilik)

Ali için neler demediler. (hakkında)

Sevdi i için her eyi göze aldı. (u runa)
Cam kırıklarını elektrik süpürgesiyle temizle. (araç)
Yalnızlı ımla ba ba ayım. (birliktelik)
Sınav sonucunun gelmesiyle çok sevindi. (neden)
Büyük tela la evden çıktı. (durum)
Yüre in yüzün kadar temiz. (e itlik)
Karde in de senin kadar uzun boylu. (e itlik)
Avuç içi kadar bir evde oturuyorlar. (benzerlik)
Yüz kadar terörist yakalanmı . (yakla ıklık)
Dört yüz kadar ba vuru de erlendirilecek. (yakla ıklık)
Sözlerim ancak sevenlere. (edat)
Beni buralardan ancak sen alırsın. (edat9
Bu konuda yalnız sana güvenirim. (edat)
Yalnız benim için bak ye il ye il (edat)
Çok varlıklıydı,yalnız para harcamaya korkardı. (ba laç)
Gidin,ancak dönmemek artıyla. (ba laç)
A rılarından kurtulmak üzere uykuya daldı. (amaç)
Bana yardım etmek üzere gelebilirsin. (ko ul)
Karanlık basarken kaçmak üzereyken yakalandı. (zaman)
Anladı nınız üzere,bize burada rahat yok. (gibi)
Ölümün korkusunu yenebilen biri var mı? (soru)
Doktorun önerdi i tedaviyi uyguladın mı? (soru)
Eve geldi mi ba larsın ba ırmaya. (zaman)
Gerçekleri,dü ünceleri söze dönü türmedik mi ölü bir sessizlikte kalır her ey. (ko ul)
Ülke sorunlarını küçümsüyor musun yoksa? (a ma)
Onun arabası var güzel mi güzel? (peki tirme)
Lütfen kapıyı kapatır mısınız? (rica)
Sizi tanımaz mıyım hiç? (kesinlik)
ngilizce biliyor mu biliyor? (alay)
Sana ne ba ı ladı nı görmüyor musun? (olumlu)
Bin bir i arasında bir de dille mi u ra aca ız? (olumsuz)

*EKLERLE ÖBEKLE EN LGEÇLER

-e kadar (de in – dek) Sana gelene kadar sırada bir sürü insan var .

Sabaha kadar a la tık.

-e kar ı Sana kar ı güzel duydular besliyorum.

Denize kar ı bir villa arıyormu .

-e do ru Okula do ru sessizce yürüdük.

Bana do ru gelen yabancından korktum.

-e göre Bana göre sen haklısın. (-ce eki)

-den dolayı (ötürü) Çalı madı ından dolayı ba arılı olamadı. (neden)

-den ba ka (gayrı) Senden ba ka senden ba ka

Gözüm görmez hiç kimseyi...

-den önce, -den sonra Ne senden öncesi ne senden sonrası...

-den öte Bundan ötesi ölüm.

-den yana Senden yana korkum yok.

-den beri On yıldan beri içki içmiyorum.

-den içeri Bir var ki benden içeri.

NOT: Çekim edatları sonuna geldi i isimle eksiz; yakla ma , ayrılma, ilgi hal ekiyle birle erek edat grubunu olu turur.

Ba lama Edatları (Ba laçlar)

Kelime, kelime gruplarını veya cümleleri biçim ya da anlam yönüyle birbirine ba layan edatlarıdır: *ama, ancak, belki, çünkü, da (de), e er, halbuki, hiç de ilse, ile, ise, ki, lakin, me er, nasıl ki, öyle, öyle ise, sanki, u var ki, ta, üstelik, ve, veya, ya da, yahut, yani, yoksa, zira...*

*Sıralama Edatları: *ile, ve*

*Denkle tirme Edatları: *veya, veyahut, ya, yahut.*

*Kar ıla tırma Edatları: *ama...ama, da (de)... da (de), gerek...gerek, ha...ha, hem...hem, ister...ister, ne...ne, ya...ya*

*Cümle Ba ı Edatları: *adeta, ama, ancak, bari, belki, çünkü, e er, fakat, gerçi, güya, halduki, hele, illa, illa ki, kaldı ki, ke ke, keza, lakin, madem, mademki, me er ki, nasıl ki, nitekim, oysa ki, sanki, ayet, öyle ki, ta ki, yalnız, yani, yeter ki, yoksa, zaten.*

*Sona Gelen Edatlar: *bile, da (de), dahi, de il, ise, ki, ya.*

Ünlem Edatları (Ünlemler)

*Seslenme Edatları: *a, ay, be, bre, ey, hey, hu, le, ulan, ya, yahu...*

*Sorma Edatları: *acaba, acep, hani, niçin...*

*Gösterme edatları: *i te, aha, daha, ta, te...*

*Cevap Edatları: *de il, elbette, evet, hay hay, hayır, peki, tabi, tamam, yok, yoo...*

*F LLER (EYLEMLER)

I.F LDE ANLAM

a)Kılı Eylemleri: Nesne alabilen fiillerdir;yani geçi li fiillerdir.

kes-,tut-,oku-,yaz-,ta ı, incele-,düzelt-,anlat-...

*Bütün da mıklı ı topladım.

Annem yeni evi çok iyi düzenlemi ti.

Sofrayı balkona kurduk.

Valizleri üçüncü kata çıkar.

b)Olu Eylemleri: Bir durumun de i ti ini,bir varlı ın bir durumdan ba ka bir duruma geçti ini bildiren fiillerdir.Önceden olmayan bir özelli in sonradan kazanılması anlamını yansıtırılar.Nesne almazlar. rade dı ında gerçekleşir.

kalınla -,kızır-,sarı-,morar-,betonla -,katıla -,büyü-,acı-çocukla -,
olgunla -,bayatla-,küflen-,çimlen-...

*Bahçedeki bütün yemi ler olgunla tı.

Gün boyu hiçbir ey yemedim,çok acıktım.

Torbada unuttu um ekmekler bayatlamı .

c)Durum Eylemleri: Öznenin içinde bulundu u durumu yansıtırılar.Fiili gerçekleşirenin hangi ko ul ve durum içinde bulundu u anlamı vardır. radeye ba lı gerçekleşir.Nesne almazlar.

a la-,kork-,gül-, a ır-,bayıl-,uyu-,yürü-,yat-,otur-...

*Seni beklerken uyuyakalmı m.

Birden görünce nasıl a ırdı.

Aldı ı hediyeyle çok sevindik.

II.F LDE ZAMAN

Türkçede dört zaman vardır:

Geçmi Zaman Eylem önce,anlatı sonradır. (gezdik)

İmdiki Zaman Yapılmakta olan,ba lamı ve devam eden eylemleri ifade eder. le anlatı aynı andadır. (geziyoruz)

Gelecek Zaman Yapılacak olan eylemleri anlatır.Anlatı önce,eylem sonra. (gezece iz)

Geni Zaman Her zaman yapılan ,tapılacak olan eylemleri ifade eder.Bütün zamanları içine alır. (gezeriz)

*Dün alı veri e çıktık.

*Her gün spor yaparım.

Yarın yolculu a çıkaca ım.

Temizlik yapıyorum.

III.F LDE K

Fiillerde üç ayrı ki i vardır.Eylemin kim tarafından yapıldı ını ifade ederler.

I.Tekil Ki i Ben I.Ço ul Ki i Biz (söz söyleyen)

II.Tekil Ki i Sen II.Ço ul Ki i Siz (söz söylenen)

III.Tekil Ki i O III.Ço ul Ki i Onlar (sözü edilen)

Fiil kök – gövdesi + kip eki + ki i eki

Gel + ecek + im (ben I.T.K)

Sor + (u)yor + du (o III.T.K)

Bil + meli + sin (sen II.T.K)

IV.F LERDE K P

Fiillere zaman ya da dilek anlamı katan ögeye “kip” denir.Fiil kipleri iki grupta incelenir.

A)Haber Kipleri

*”di” li Geçmi Zaman: - dıl – dil – dul – dü ; -tı – ti – tu – tü

Geçmi te yapılan kesinlik bildiren fiiller bu kiple anlatılır.

Tarihi olaylar bu kiple anlatılır.

önce anlatı sonradır.

Ki i gördü ü olayı aktarır.

I.T.K oku – du – m

I.Ç.K oku – du – k

II.T.K oku – du – n

II.Ç.K oku – du – nuz

III.T.K oku – du

III.Ç.K oku – du – lar

*”mi ” li Geçmi Zaman: - mı – mi – mu – mü

Önceden yapılan eylemleri bildirir,kesinlik yoktur.

önce anlatı sonradır.

Ba kasından duyulma anlamı ta ır.

Farkında olunmadan gerçekte en eylemler de bu kiple anlatılır.

I.T.K	oku – mu – um	I.Ç.K	oku – mu – uz
II.T.K	oku – mu – sun	II.Ç.K	oku – mu – sunuz
III.T.K	oku – mu	III.Ç.K	oku – mu – lar

* İmdiki Zaman: - yor

Yapılmakta olan eylemler anlatılır.

ve anlatı aynı andadır.

I.T.K	oku – yor – um	I.Ç.K	oku – yor – uz
II.T.K	oku – yor – sun	II.Ç.K	oku – yor – sunuz
III.T.K	oku – yor	III.Ç.K	oku – yor – lar

*Gelecek Zaman: - acak – ecek

Daha sonra yapılacak bir eylemi anlatır.

Anlatı önce, i sonradır.

I.T.K	oku – y – acak – ım	I.Ç.K	oku – y – acak – ız
II.T.K	oku – y – acak – ım	II.Ç.K	oku – y – acak – ınız
III.T.K	oku – y – acak	III.Ç.K	oku – y – acak – lar

*Geni Zaman: - ri – ır – ır – ur – ür – ar – er

Eyleme her zaman yapabilece i anlamı verir.

Bütün zamanları içine alır.

Alı kanlıklar ve varlıkların genel özellikleri bu kiple anlatılır.

I.T.K	oku – r – um	I.Ç.K	oku – r – uz
II.T.K	oku – r – sun	II.Ç.K	oku – r – sunuz
III.T.K	oku – r	III.Ç.K	oku – r – lar

B)Dilek (steme) Kipleri

*Dilek – art Kipi: - sa – se

Eylemin yapılmasına dilek bildirir.

Eylemin gerçekte mesine ko ul bildirir.

I.T.K	oku – sa – m	I.Ç.K	oku – sa – k
II.T.K	oku – sa – n	II.Ç.K	oku – sa – nız

III.T.K oku – sa

III.Ç.K oku – sa – lar

* stek Kipi: - al – e

I.T.K oku – y – a – y – ım

I.Ç.K oku – y – a – lım

II.T.K oku – y – a – sın

II.Ç.K oku – y – a – sınız

III.T.K oku – y – a

III.Ç.K oku – y – a – lar

*Gereklilik Kipi: - malı – meli

”gerekir,lazım,zorunda,gerek,icap eder” sözlerinin anlamını kazandırır.

I.T.K oku – malı – y – ım

I.Ç.K oku – malı – y – ız

II.T.K oku – malı – sın

II.Ç.K oku – malı – sınız

III.T.K oku – malı

III.Ç.K oku – malı – lar

*Emir Kipi: -

Kip eki yoktur.

Eylem tabanları aynı zamanda emir bildirir.

Bu kipte I.T.K ve I.Ç.K kullanılmaz.

I.T.K

I.Ç.K

II.T.K oku

II.Ç.K oku – y – un / oku – y – unuz

III.T.K oku – sun

III.Ç.K oku – sunlar

V.F LLERDE ZAMAN (ANLAM – K P) KAYMASI

a) İmdiği Zamanda Anlam Kayması

Gelecek zaman bildirmek amacıyla kullanılır.

Önümüzde ki ay yurtdı na çıkıyorum.

Gelecek yıl sınav sistemi yenileniyor.

Geçmi zaman bildirmek amacıyla kullanılır.

Hırsız balkondan içeri giriyor,dolaptan altınları alıyor.

Dün kaza geçiriyor,bugün sabah memlekete gönderiliyor.

Tatillerimi babama yardım ederek geçiriyorum.

Ödevlerimi ablamla beraber ak am yapıyorum.

b)Geni Zamanda Anlam Kayması

Gelecek zaman bildirmek amacıyla kullanılır.

Haftaya yanınıza gelirim.

On gün sonra orada olurum.

Geçmiş zaman bildirmek amacıyla kullanılır.

İlk kapitülasyonlar Fransızlara verilir.

Yavuz Selim Ridaniye'den ırefle döner.

İmdiki zaman bildirmek amacıyla kullanılır.

Sen hep yanlı okursun.

Her arkıda yanlı lık yaparsın.

Emir bildirmek amacıyla kullanılır.

Evi temizler öyle gelirsin.

Ödevlerini zamanında yapar,ö retmenin gözüne girersin.

c)Gelecek Zamanda Anlam Kayması

Yanıdaki sevgilisi olacak. (tahmin anlamıyla kullanılır)

Bilgisayarı kapatacak ve ödevin başına oturacaksın. (emir)

VI.BASIT VE BİRLEK ZAMANLI FİLLER

*Basit Zamanlı Fiiller

Eylem tabanı + kip eki + ki i eki

Seninle görüşmek istemiyorum.

Arkadaşlarımla vedalaşıyorum.

Bugünü de kazasız belasız atlattık.

*Birek Zamanlı Fiiller

Eylem tabanı + kip eki + ki i eki

Buradan ayrılmayı hiç istemiyordum.

Beni çağırın o sese koşmayacaktım.

Açarsan sevdaya kapılmırlara kilitli kapımı.

a)Hikaye Birekli Fiiller

Eylem tabanı + kip eki + - idi ek fiili

Resim sanatına önem verilmeseydi resim gelişmezdi. (artın hikayesi)

Programda diğer okuyanları ele tiriordu. (İmdiki zamanın hikayesi)

Kendimi öğretmen olarak tanıttım. (öretmen geçmi zamanın hikayesi)

Öğrencilerim resimlerime değer vereceklerdi. (gelecek zamanın hikayesi)

Konumuzdan yürüdükleri gözülü güller arasından. (genel zamanın hikayesi)

Derste anlamadıklarını öğretmene sormalydın. (gerekliğin hikayesi)

b)Rivayet Birek Zamanlı Fiiller

Eylem tabanı + kip eki + - imi ek fiili

Alı veri yapanlar anlamsız sorular soruyormu . (imdiki zamanın rivayeti)
Birazdan Kadıköy'e gidecek vapur hareket edecekmi . (gelecek zamanın rivayeti)
ekeri biraz daha az kullanmalıyız. (gereklili in rivayeti)
On dakika önce arasaymı bizi bulurmu . (artın rivayeti)
Her gece eve geç dönermi . (geni zamanın rivayeti)

c) art (Ko ul) Birle ik Zamanlı Fiiller

Eylem tabanı + kip eki + - ise ek fiili

Dı arıda yiyeceksek yer ayırttıralım. (gelecek zamanın artı)
O gelirse ben burada durmam. (geni zamanın artı)
Bizim takım yeniliyorsa abim sevinçlidir. (imdiki zamanın artı)
Kitabı okumu sa geri versin. (ö renilen geçmi zamanın artı)
Bula ıkları yıkadıysanız çay koyun da içelim. (görülen geçmi zamanın artı)

VII.F LDE YAPI

a)Basit Filer

Yapım eki almamı olanlardır.

Maçları yürek çarpıntılarıyla dinlerdi radyodan.
Bir yıllık eme inin kar ılı ını öbek öbek yı mı tı.
Eski kitaplarını gözden geçirir,onlara eklemeler yapardı.

b)Türemi Fiiller

sim ya da fiil soylu kök sözcüklere yapım eki getirilerek olu turulan fiillerdir.gözle -,okut -
,ta la -,çocukla -,gülümse -,bozu -...

Mevsim mevsim,saat saat stanbul'u izlemi .
Sanat adamları her ortamda gerekti i kadar alkı landı.
Dostlarını her zaman ba kö eye oturtuyordu.
Büyük airin iir dünyasını sözcük sözcük çözümler.
Yazar,toplumsal çalkantılarla dolu bir ortamda ya adı.

c)Birle ik Fiiller

*Yardımcı Fiille Olu turulan Birle ik Fiiller

Ad soylu sözcük + yardımcı eylem (et -,eyle -,ol -,kıl -...)
Sabretmek,affetmek,hallolmak,zannetmek,fark et -,sarf etmek,namaz kıl -,hasta ol -,nazar et -
,rica et -,reddet -,emir buyurmak,adam ol -,mutlu kıl -...

Gece yarısı,huzursuz insanlar ehri terk ediyordu.
Yılları dü ünmemekten vazgeçtim,olanı biteni merak ediyorum.
Evde anlarımın arasına alınmayı hak etmi bir olaya tanık oldum.

Not:Yardımcı fiil olarak kullanılan “et -,eyle -,ol -,kıl –“fiilleri asıl fiil olarak da kullanılabilir:

Gelecek hafta stanubul’da olaca ım. (bulunaca ım)

Bu elbise o parayı eder mi? (de er mi?)

Bu yılki hasat çok iyi oldu.

*Kurallı Birle ik Filer

Eylem tabanı + a,e,ı,i,u,ü + bil -,dur -,yaz -,kal -,ver -,gel –

yaz – ı – ver - sor – a – dur - sür – e – gel -

oku – y – u – ver - dü – e – yaz - gör – ü – ver -

gör – e – bil - kal – a – kal anlatıl – a – gel –

*Yeterlik Fiili

Eylem tabanı + a,e + bilmek

zin verme,gücü yetme,olasılık anlamı kazandırır.

- yapabil -,okuyabil -,ta ıyabil -,sevebil -,görebil -,sorabil -...

Bu soruları çözebilirim. (gücü yetme)

Yarım saat sonra varabilirim. (olasılık)

Bir saat dı arı çıkabilirsin. (izin verme)

*Tezlik Fiili

Eylem tabanı + ı,i,u,ü + vermek.

Çabukluk,acelecilik anlamı katar.

- yapıver -,sürüver -,geziver -,okuyuver -,buluver -,görüver...

Duvardan bir hamlede atlayıverdim.

Zili duyunca evi hemen toplayıverdim.

Açıklarımı hemen yakalayıverdim.

*Süreklilik Fiili

Eylem tabanı + a,e + gelmek,durmak,kalmak.

Devamlılık anlamı katar,fiilin bir süre devam etti ini bildirir.

Giden trenin ardından bakakaldım.

Kızlar evlenince yapayalnız kaldım.

Bu hikaye yıllardır anlatılagelmi tir.

Dü ünlerdeki gelenek yıllardır süregelmi tir.

Sen so anları kavuradur,patlıcanlar geliyor.

*Yakla ma Fiili

Eylem tabanı + a,e + yazmak.

Az kalmı lık anlamı katar.

Masaya çarpınca asırlık vazo dü eyazdı.

Paralarım çantamdan gideyazdı.

Yüzerken bo ulayazmı .

*Anlamca Kayna mı (Deyimle mi) Birle ik Fiiller

Kalbine do -,vazgeç -,a zını açma -,dili tutul -,ba koy -,çam devir -,kalıbını bas -,hayır etme -,gözden dü -,gözden kaç -,damarına bas -,bo ver -,ate püskür -,arkasına al -,alıkoy -,varsay -,öngör -,gönül ver-,yaka silk -,kulak kabart -...

*F L MS LER

Fiilden türedikleri halde cümlede isim,sıfat ve zarf görevi üstlenen;ek fiil olmadan yüklem olamayan;sadece yan cümlecik kurabilen sözcüklere “fiilimsi” denir.

*Fiilden türemesi,

*Fiil anlamını koruması,fiil anlamını devam ettirmesi,

*Ad,sıfat,zarf göreviyle kullanılması,

*Son yapım ekinden önceki bölümün fiil olması,

*Olumsuzunun –ma/-me eki ile yapılması,

*Yan cümlecik olu turması gerekir.

Oraları görmeyi çok isterdim. (Nesne)

Sevmek,insanı yüceltir. (Özne)

Gelenleri,içeri alalım. (Nesne)

Ko arak geldi. (Zarf Tümlenci)

Ay e dondurmasını yedi. (isim)

Annesi Ay e’den sebzeleri dondurmasını istedi. (fiilimsi)

Bana dokunmayın bugün,hiç iyi de ilim. (fiil)

yi ki bir aç ımı yakaladı,dokundurmadan duramaz. (isim)

Fiil Fiilimsi Farkı

a)Fiiller cümle kurar,fiilimsiler yan cümlecik...

b)Fiiller ki ilere göre çekimlenir,fiilimsilerde ki iye ve zamana göre çekimlenme olmaz.

c)Fiilimsilerin olumsuzu fiillerde oldu u gibi –ma/ -me ekleriyle yapılır;ancak fiillerden türeyen di er isim ve sıfatların bu ekilde olumsuzu yapılmaz.

ç)Fiiller kurallı cümlelerin sonunda bulur,yüklem olur;fiilimsiler ise genellikle cümle sonunda yer almaz.

d)Cümlede kaç tane fiilimsi varsa o kadar yan cümlecik vardır.

e)Fiillerin yüklem oldu u cümleler fiil cümlesiyken,fiilimsilerin yüklem oldu u cümleler isim cümlesidir.

f)Fiilimsi ekleri yapım ekleridir;bu gerekçeyle bütün fiilimsiler türemi tir.

1. sim-Fiiller: -mak ,-me ,-i

*Sabahları erkenden uyanmak zor oluyor.

Birlikte karde çe ya amay ö reneceksiniz.

Kalem tutu unu görmeliydiniz.

”-mak,-mek,-i ” ekiyle olu turulan isim-fiiller,belirtili v belirtisiz ad tamlamalarında tamlayan veya tamlanan olabilir.

*Çalı ma saatleri uzadı biraz.

Görü günü sigara götürdük ona.

Ö renmenin ya ı yoktur.

Kadının kurtarılı ını bütün kameralar görüntüledi.

Bula ıkları yıkama i i bana kaldı.

sim-fiiller cümlede özne,nesne,tümleç veya ek-fiil olarak yüklem olabilir:

*Unutmak da büyük nimettir. (özne)

Okumayı çocuklarımıza sevdirmeliyiz. (nesne)

Sizin en önemli göreviniz çalı maktır. (yüklem)

Onu sevmekten asla vazgeçmem. (DT)

”-mak,-me,-i ” eklerini alan kimi sözcükler fiilimsi özelli i ta ımaz;tamamen isimle mi lerdir.

*ekmek,yemek,dondurma,dolma,sarma,ko ma,ya ı ,görü ...

sim-fiiller,yan cümlecik olu turur.Cümlenin hangi ö esinde fiilimsi varsa o ö e yan cümlecik olur.

*Arkada ımın iir okuyu umu / çok be enmi . (nesne)

Yemek yapmaktan / nefret ediyorum. (DT)

2.Sıfat-fiiller (ortaçlar):

-an: okuyan çocuk,gelen ö renci,kaçan hırsız...

-ası: öpülesi eller,görülesi yerler...

-mez: tükenmez kalem,çıkılmaz sokak,görünmez kaza...

- ar**: çıkar yol,yazar kasa,gider ayak...
- dik**: bilindik i ,tanıdık adam,bildik ki iler...
- ecek**: yıkanacak çama ır,hazırlanacak test,çözülecek soru...
- mi** : donmu et,bozulmu yemek,çürürmü elma...

Sıfat-fiillerde sıfatlar gibi adla ır:

*Gelen gideni aratır.

Ütülenecekleri ayırdım.

Tanıdıkları a ırlayacak bir otel ayarlayalım.

Sıfat-fiillerin olumsuzu –ma /-me ile yapılır;sıfatların yapılamaz:

*yanık yemek (sıfat) yanmı yemek (sıfat-fiil) yanmamı yemek (sıfat-fiil)

Fiilden türeyen bütün sıfatlar ortaç de ildir.Ortaç olabilmesi için belli ekleri alması ve fiil anlamını yitirmemesi gerekir:

*açılan yollar (sıfat-fiil) açık kapı (sıfat)

Sıfat-fiil ekleriyle türeyen kimi fiiller,fiilimsilik özelli ini kaybetmi tir:

*Getirin yiyecek,içecekleri...

Tükenmez kalemle doldurunuz.

Ayakkabılarımı çekeceksiz giyemem.

3.Zarf-fiiller (ulaçlar):

- ip**: gelip gitti,gülüp geçti,konu up durur...
- ince**: bitirince seslen,sorunca söyler,gülünce çok güzelsin...
- arak**: bilerek konu uyor,okuyarak ö ren,görerek bak...
- dıkça**: güldükçe güldü,yürüdükçe kendine geldi...
- madan**: istemedenden verme,anlamadan karı ma,gecikmeden dön...
- alı**: görmeyeli çok de i mi sin,evi alalı çok olmu .
- maksızın**: durmaksızın çalı tı,susmaksızın konu tu...
- (e)rken**: dönerken ekmek al,gülerken a lattın...
- e...-e**: geze geze gidin, sora sora ö reneceksin...
- (i)r...mez**: görür görmez tanıdım,bilir bilmez konu ur...
- esiye**: takımına ölesiye ba lıydı...

*EK-F L

sim soyundan sözcüklerin sonuna gelerek onları yüklem yapan ya da basit zamanlı fiillerin sonuna gelerek bu fiilleri birle ik zamanlı fiile dönü türen ek biçimindeki fiile ek-fiil (ek-eylem) denir.

Ek-fiilin mastar biçimi “i- (imek)”tir

- * i- -(i)di (hikâye)
- (i)mi (rivâyet)
- (i)se (art)
- dir (geni zaman)

*** Bir gece kayıkta **yalnızdım**.

Ben çirkinim.Çocukken de **çirkindim**.

Bu tarih içinde kendi kokumuzdu,ne kadar **bizdik**.

Sizi evden aradım;ama **yoktunuz**.

Farkında olmayarak nasıl **tutkunmu um**.

Öyle **çalı kanmı** ,öyle a ır **ba hıymı** ,öyle dost **canlıymı** .

Öyleyse hepsi yanıma gelsin.

Neyse bu kadar laf yeter.

Gözümün biri **uykudaysa**;di eri ölümde.

ki yol arasında kalmı bir **insanım**.

imdi **serbestsiniz**.

Ümid!**Yalnızsın** ve **incesin**.

Ümid!Yarın artık **senindir**.

Her ey insanların **elindedir**.

***Olumsuzu “de il” sözcü üyle yapılır.

Bir kere sen adam de ilsin.

Kımıldayacak halde de ilim.

Biz de pek ümitsiz de ildik.

Ölmek bir ey de ildi.

Geleceklerinden haberli de ilmi .

Suskun de iliz.

Güzel de ilsem çirkin de sayılmam.

Hiç de ilse ben bu kitapları okudum.

*** Nasılmı ? Sordun mu?

O burada mıymı ?

Neredesiniz yahu?

Kimdir bu güzel?

Acaba do ru muydu?

Nesi vardı?

Ustası de il miyim?

Sen de il miydin?

***Fiil + i – (- di, - mi , - se)

yürü – yor – du – m imdiki zamanın hikayesi

yürü – mü – se – k ö renilen geçmi zamanın artı

bak – dı – y – sa görülen geçmi zamanın artı

bak – mı – tı ö renilen geçmi zamanın hikayesi

gel – se – y – di artın hikayesi

Bir kadın sevmi tim.

Niye gülüyordu?

Hiç ilgilenmeyecektim.

Sessiz sedasız mı olacaktım böyle?

Demez olaydım...

Sert konu mamalıydın.

Arpacı kumrusu gibi dü ünürlermi .

Dedimse dedim! Kime ne?

***Ek – fiilin geni zamanı “- dır – dir – dur – dür “ basit zamanlı fiilleri birle ik zamanlı yapmaz.Kesinlik ve olasılık anlamı katar:

Sanırım i i bitirmi sinidir. (Tahmin)

Belki de gidiyorlardır. (Tahmin)

Tamamlanacaktır,yarım kalan rüyalar?.. (Kesinlik)

Böyle bir münaka ayı abes kılmaktır. (Kesinlik)

Sınav bitmi tir,kalemleri bırakın. (Kesinlik)

Kız da larda geziyordur diye tasalanmadı. (Tahmin)

“Size ba ımdan geçenleri anlatırsam epey a ırırınız.Ben bir çocu un yedi i bir elmanın ekirde **iydim**.Zor kurtuldum onun di leri arsından.Topra a d tüm.bir yanım ürüyordu,bir yanım canlanıyordu.Fidan oldum,büyüdüm,a a oldum, imdi bahenizi süsleyen çiçeklerim var.”

CÜMLE TÜRLER

- 1.Yüklemine Göre** sim
Fiil
- 2.gelerin Dizili ine Göre** Kurallı
Devrik
Eksiltili
Ayraç
- 3.Anlamına Göre** Olumlu
Olumsuz
Soru
Ko ul
Emir
nlem
- 4.Yapısına Göre** Basit
Birle ik Giri ik
Sıralı  ie
Ba lı Ko ullu
Karma

*Yklemlerine Göre Cümleler

a) sim Cümlesi:Yüklemi isim veya isim soylu bir sözcükten veya sözcük grubundan olu an cümlelere isim cümlesi denir.- (i) mek fiilinden elde edilen – idi,-imi ,-ise,-dir ekleri kullanılır.

Balıkların hareketini inceleyen bir bilim adamımı .

Çalı an,ele tiren insanlara gereksinimimiz var.

Onun imdi geçmi i d nmeye vakti yoktu.

Babam ve O lum,ba arılı bir film’dir.

Tek bir gülümseme bazen ömre bedeldir.

O yıllarda çıkarılan dergilerden biri de Yaprak’tı.

Hiçbir şey bundan daha değerli değildir.

Her şey tahmin ettiğim gibiydi.

Kötü yasalar, en korkunç zulüm biçimidir.

Not: Bazı isim cümlelerinde ek – fiil dü mü olabilir.

Uluda etekleri alipekten bir akam. (dır)

ehit olanlar bu yurdun asıl bekçileri. (idi)

Ye il erik benim için tek bahar simgesi. (dir)

Not: Fiilimsiler, tür bakımından fiil soylu, görev bakımından isim soylu sözcüklerdir. Fiilimsilerin yüklem oldu u cümleler ise isim cümlesi sayılır.

Tek amacı sınavı **kazanmaktı.**

Çocukları sevenler, insanları kolay **affedenlerdir.**

b) Fiil Cümlesi: Yükleme haber veya dilek kiplerinden biriyle çekimlenmiş fiilden oluşan cümlelere fiil cümlesi denir.

nsanın evi uçsuz bucaksız anılar denizinde **kurulur.**

Biz zamanın fiskiyesindendü erken, anılar **yükseldi.**

Sen gelince sessiz ve çaresiz kahyorum, **dilim dönmüyor.**

Aman sabah **olmasın** bu karanlık sokakta.

Her sabah kendimi sevimli ve en bu tabiatın içinde **bulsam.**

***Ögelerin Dizili ine Göre Cümleler**

a) Kurallı (Düz) Cümle: Yükleme sonda bulunan cümlelerdir.

Bu uçsuz bucaksız dünya, benim **bahçemdir.**

Okumak ya amı yeniden ke fetmemi **sa ladı.**

Ke ke aynı hatayı bir daha **yapsa!**

Onun imdi geçmi i dü ünmeye vakti **yoktu.**

b) Devrik (Kurasız) Cümle: Yükleme sonda bulunmayan sözcüklerdir.

Bana **dü mez** can vermek yumu ak bir kucakta.

Ko tum hiç bıkmadan yine küllenmiş ba larda.

Aynı yerde **büyür** iki hasret.

Sevinçlerini taşıyabilecek bir güç **yok** bende.

Ya murdu sesiyle bana dost olan.

c) Eksiltili (Kesik) Cümle: Ço u zaman yükleme, kimi zamanda ba ka ögeleri eksik bırakılmış cümlelerdir. Eksik ögeler zihinden tamamlanabilir.

Kuzguncuk'ta küçük bir dükkan...

Güne in batı ında bir hüzün, bir keder...

Ne Arab'ın yüzü ne am'ın ekeri...

nsan,bazen öyle usanıyor ki...

Ne bir selam,ne bir haber...

Çok ya ayan mı çok gezen mi?

Önce sana güzel bir ıhlamur,sonra derse.

d)Ayraç (Parantez) Cümlesi: çerisinde arasöz veya aracümle bulunan cümlelere denir.Arasözler,cümlenin anlamını güçlendirmek veya açıklama yapmak amacıyla cümlenin akı 1 kesilerek araya alınan sözlerdir.Ara sözler iki virgül veya iki kısa çizgi arasında gösterilir.Arasözler bir cümle niteli i ta ırlarsa asıl cümlenin ögesi olmazlar;cümle niteli i ta ımazlarsa cümlede herhangi bir ögenin açıklayıcısı olarak bulunurlar.

Ulusumuz Kurtulu Sava ı'nı ba lattı nda I.Dünya Sava ı henüz bitmi ti,halk sava yorgunuydu. (öge olu turmaz)

O ses,onu bilen bilir,tüm varlı ınıızı sarıverir birden. (öge olu turmaz)

Güvendi in insanlar,can dostların,dar gününü kollar. (öznenin açıklayıcısı)

Özüme,do ruluktan a mayan hammaddeme,dayanamaz onlar! (dolaylı tümleç açıklayıcısı)

Sözcük da arcı ını,bildi in sözcük satısın ,ö renmeliyim. (nesnenin açıklayıcısı)

Onun soyutlama gücü,ki her sanatçıda bulunmaz,e sizdir. (öge olu turmaz)

*Anlamına Göre Cümleler

a)Olumlu Cümle:Yüklemin bildirdi i eylemin yapıldı ını,gerçekle ti ini ya da gerçekle ece ini belirten cümlelerdir.

Çürük a aç kütü üne **yazmı tı** dile ini. (olumlu – fiil)

Kar ya sın **isterim** yaz ortasında. (olumlu – fiil)

Kayalıkların arasında sivri dikenli çalılıklar **vardı**. (olumlu – isim)

Onun eserlerini okumak bir **zevktir**. (olumlu – isim)

En basit arkılarımız bile mutlaka bir eyler **anlatırdı**. (olumlu fiil)

Gül kokusuyla **açtın** kalbimin kapısını. (olumlu – fiil)

Savundu u her fikirde **haklıydı**. (olumlu – isim)

b)Olumsuz Cümle:Yüklemi bildirdi i i in,durumun gerçekle medi ini belirten cümlelerdir.Olumlu isim cümlesi “yok”,”de il” kelimeleri ve “- sız” ekiyle olumsuz yapılır.

Olumlu fiil cümlesi;fiilin sonuna “-ma – me” olumsuzluk eki getirilerek olumsuz yapılır.

Güzel hediyelerle gelen elçi umdu unu bulamadı. (olumsuz – fiil)

Gönlüme göre bir i bulmak mümkün de il. (olumsuz – fiil)

Orada da huzur yoktu,çünkü sen yoktun. (olumsuz – isim)

Halkın ço unlu u sıcak evlerinde e lenceden habersizdi. (olumsuz – fiil)

Belli ki gönlün seninle aynı yerde de il. (olumsuz – isim)

Askerlik anılarını anlata anlata bitiremiyordu. (olumsuz – fiil)

Biçimce olumlu her cümle,anlamca olumlu olmayabilir:

Böyle bir gence gel de inanma. (inan)

Ne i yansın ne kebab. (yanmasın)

Veysel Baba ne toza,ne topra a dü tü. (dü medi)

Bu kalabalıkta bulabilirsen bul. (bulamazsın)

Böyle masum bir çocu a gel de kız. (kızamazsın)

Biçimce olumsuz olan her cümle,anlamca olumlu olabilir:

Bu kapıdan içeri giremezsin demiyorum. (girersin)

Alaca ımızı tahsil için dü ünüyor de iliz. (dü ünüyoruz)

Bu soruyu çözemeyecek kadar da akılsız de ildi. (akıllıydı)

Bir cümlede olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük iki tane ise,o cümle biçimce olumsuz,anlamca olumludur:

Böyle bir yanlı ı görmeyecek biri de il. (görür)

Yapılan akalara gülmüyor de ildi. (gülüyor)

Bu ma azada yok yok. (her ey var)

c)Soru Cümlesi:Bir duygu veya dü ünceyi soru yoluyla açıklamaya yarayan,yüklemi ya da öteki öğelerinden biri soru özelli i ta ıyan cümlelerdir.Soru anlamı;

- Soru edatı “mi” ile

- Soru sıfatıyla

- Soru zamiriyle

- Soru zarflarıyla sa lanır.

Soru Edatı “mi” ile

Hangi kitaptan yararlandı ını söyledi mi?

Köye gitmiyor musunuz?

Son derste mi anlatıldı bular?

Oraya nasıl gidece ini biliyor musun?

Soru Sıfatı ile

Kaçıncı sınıfta okuyorsun küçük?

Hangi kitabı okumak istersin?

Nasıl bir dost arıyorsun ki?

çilere kaçır saat izin verdiniz?

Benimle ne konuda görüşecektiniz?

Soru Zamiri ile

Çocu a oyuncakçıdan ne aldın?

Bu arma anı kim getirdi?

Bu kadın sana neden bahsediyor?

Tatilinizi nerede geçirmek istersiniz?

Bu ayakkabıyı nereden aldın?

Sana tokat atan hangisi?

Soru Zarfı ile

Neden hep acele ediyorsunuz?

Burada ne geziyorsun?

Dünkü konferansa niye gelmedin?

Funda Arar konseri ne zaman yapılacaktı ?

Annen niçin bizimle konu madı?

***Gerçek Soru Cümleleri:**Cevap bekleyen soru cümlelerdir.

İiri sana hangi ö renci getirdi?

Bu hafta sonu mu tatile çıkıyorsun?

Konya'da yanarda var mı?

Ankara'ya kimi görmeye gittin?

***Sözde Soru Cümleleri:** Cevap gerektirmeyen soru cümleleridir.”Beklenmezlik,onaylatma, a ma,reddetme,kararsızlık,be enme...” gibi anlam özellikleri taşırlar.Böyle cümleler cevabını kendi içinde taşırlar.

Ben sana bir daha buraya gelme demedim mi? (kızma)

Günde 200 soru çözmek için mi? (küçümseme)

Kö eyi dönünce kar ırma bir kedi çıkmasın mı? (a ma)

Onu dün ben mi aradım mı? (reddetme)

Annenin ne kadar becerikli olduğunu bilmez miyim? (peki tirme)

Bundan daha iyi ev olur mu? (onaylatma)

Böylelerine kim inanır? (inanmama)

Dinlenirken kahve alır mısınız? (nezaket)

Üç ekmek kaç kişiye yeter ki? (azımsama)

d)Ünlem Cümlesi:Heyecan,korku,sevinç, a kınlık,onaylama,özlem,üzüntü,kızgınlık...gibi duygular içeren ve de i ik ruhsal durumları anlatan cümlelerdir.

Ooo,demek bizsiz ba ladınız!
Ay,elim yandı!
Ahh,ahh!Bo a geçti gençlik!
Heyy!Çık çabuk dı arı!
Eyvah!Gitti güzelim vazo!

Defol buradan!
Üff,git ba ımdan!

e)Emir (Buyruk) Cümlesi:

1.T.	-	1.Ç.	-
2.T.	gel	2.Ç.	gelsin,geliniz
3.T.	gelsin	3.Ç.	gelsinler

Sakın kapıyı kimseye açma.
Bütün ödevlerini bitir,sonra dı arı çık.
Bodrumdaki odunların hepsini ta ıslınlar.
Sokakta beklemesin,içeri alın.
Gürültü yapmasınlar.

*Emir kipiyle çekimlenmi cümlelerden bazıları emir anlamının dı ın da rica,dilek,hatırlatma anlamı ta ıyabilir.

Allah rahmet eylesin!
Allah sabır versin!
Dert etme,hepsi geçer!
eytanınız bol olsun!
Kolay gelsin!
eytan görsün yüzünü!

f)Gereklilik Cümlesi:

Yarına bu ödevleri yeti tirmeliyiz.
Babamın bütün isteklerini yerine getirmeliyiz.
Gelen misafirlere bir eyler ikram etmeliyiz.
Büyüklerine saygıda kusur etmemelisin.

*Yüklemi gereklilik kipiyle çekimlenmi her cümle gereklilik anlamı ta ımaz.

Geç kaldık yine,babam bizi bekliyor olmalı. (olasılık)
imdi deniz,kum,e lence olmalı. (istek)
Çok çalı ıyordu,üniversiteyi kazanmı olmalı. (istek)
Çok acıktım,sıcak bir çorba olmalı. (istek)

g)stek Cümlesi:

Eve gideyim, valizimi hazırlayayım.

Pazar günü de çalı sanız.

Okula birlikte gidelim.

h) Dilek Cümlesi:

Bütün dileklerim gerçek olsa.

Ke ke yanımda olsan.

Uzun bir tatile çıksak.

ı) art Cümlesi:

Kar ya sa da okullar kapansa.

Düzenli çalı ırsan istedi in yeri kazanırsın.

Ankara'ya gidersem TDK'ya u rarım.

4. Yapılarına Göre Cümleler

a) Basit Cümle:

Duyguların en soylusu sorumluluk duygusudur.

Tehlikeler beslenir yüre inindeki korkuları.

Yaramaz bize bu tür dü ünceler.

Masallar, çocukların hayal gücüne seslenir.

Deniz her yerde insanlarla e lenir.

Ele tirmen yeni eserler için sanatçıya yol gösterir.

b) Birle ik Cümle:

Birle ik cümlede yan yargılar de i ik nitelikteki dil birliklerinden olu ur. Bu dil birliklerinin özelliklerine göre de çe itli türlere ayrılır. *Giri ik birle ik cümle

* ç içe (kayna ık) birle ik cümle

*Ko ullu birle ik cümle

*"ki" birle ik cümle

*Katmerli birle ik cümle

***Giri ik birle ik cümle:** Bir temel cümle ile; özne, nesne, zarf tümleci, dolaylı tümleç, edat tümleci görevindeki bir veya birkaç cümlecikten olu an söz dizisidir. Bu tür cümlelerde yan yargılar bu tür cümleci i olu turan fiilimsilere dayalıdır. Temel cümle genellikle sonda bulunur:

Yan Cümlecikler + Temel cümle = Giri ik Birle ik Cümle

not Giri ik birle ik cümlede birden çok yargı ta ır ve bu yargılar birbirine öge olu turur.

Döner bir gün / gurbet ellerde kalan. (sıfat – fiil)

temel cümle yan cümle

Ruhunda istiklal olmayan/hür de ildir. (sıfat – fiil)
yan cümle temel cümle

Ayıklanmı pirinçleri/bir bez torbaya koymu . (sıfat – fiil)
yan cümle temel cümle

lerin avucunun içinde oldu undan/çok emindi. (sıfat – fiil)
yan cümle temel cümle

Bir ulus,yalnızca meydanlarda kazandı ı zaferlere/güvenmemelidir. (sıfat – fiil)
yan cümle temel cümle

Tek bir gülümseme./bazen ömre bedeldir. (isim – fiil)
yan cümle temel cümle

nsanlara yardımcı olmanın faziletini / siz bilemezsiniz. (isim – fiil)
yan cümle temel cümle

Ba arıya ula mak için / elbette çok çalı malısın. (isim – fiil)
yan cümle temel cümle

Bu ani dönü / ya lı kadının yüre ine indi. (isim – fiil)
yan cümle temel cümle

Bugünün i ini yarına bırakmak/tembellikten ileri gelir. (isim – fiil)
yan cümle temel cümle

Güne in batı ında /bir hü zün bulurum nedense... (isim – fiil)
yan cümle temel cümle

Hayata bakarken /sanki pembe gözlük takıyor. (zarf – fiil)
yan cümle temel cümle

Atatürk'ün cumhuriyet fikri,daha sava kazanılmadan/kafasına yer etmi ti.
yan cümle temel cümle

Kıyıdaki sesi duyunca/korkusundan divanın altına girmi . (zarf – fiil)
yan cümle temel cümle

Evden aceleyle çıkıp/arkada mın evine gitti. (zarf – fiil)
yan cümle temel cümle

Her zaman ki adetimle,salonda durarak/etrafa baktım. (zarf – fiil)
yan cümle temel cümle

not Giri ik birle ik cümlede ne kadar fiilimsi varsa o kadar yan cümlecik vardır.

Ey u da lardan atıla atıla yükselen sabah güne i,sen ol!

Yolcular ba ırıp ça ırıyor,otobüse binmek için iti ip kakı ıyordu.

Tehlikeden kaçamayan,onun kar ısında cesaretli durmayı bilemelidir.

Gül solmayı,mehtap azalıp bitmeyi bilmez.

Gecenin ortasında bitmeyen bir özlemla,a layarak mektup yazıyorum.

not Yan cümlecik temel cümlelerin de i ik öğelerini olu turabilir:

Geçtiniz hepimiz sevginin gü r oldu u gün.

Tren istasyona yava ça yakla ırken biz oradaydık.

Nakı i leyen kızlar gibi utangaçsın.

Kimseyi kırmayacak kadar nazik ve alçakgönüllüsünüz.

Herkese ne e vermek için u ra tı bütün gün.

Ça rılan taksiyle acile kaldırıldı.

Usul usul ü ümek isterim karlı günlerde.

skelede uyuyan balıkçıları rüzgar uyandırır.

Karanlı ın altına saklanmı gerçekleri bul.

Saatlerdir uça ımızın kalkmasını bekliyoruz.

Benim sana söyleyeceklerimi onlar unutturamaz.

Özne Çiçek kokan elleri öpmek ne güzel!

Bendim yetmi iki dili konu an ya lı.

Kurumu nar çiçeklerinin tozu girdi gözüme.

Alacakları birkaç parayı geçmez.

Güne in çehrelerini yaktı ı çocuklar bamba ka bir oyun oynuyordu.

Dolaylı Tümleç Lalelerin oldu u yerde ya am güzel olur.

Özel tiyatroların daha çok geli ti ine inanıyorum.

Torbaları ta ıyamayan kadına yardım ettik.

Sınav yönetimi sınavdan izinsiz çıkanlara müdahale etti.

Güllerin kanadı ı yerde kar ılar hayatı.

* **ç içe (kayna ık) birle ik cümle):**Aktarma söz içeren cümlelerdir.Böyle cümlelerde aktarma söz iç cümle görevindedir.Ve iç cümle temel cümleye ba lıdır,onun ögesi durmundadır.

Ben e ime ve çocuklarıma,siz burada bekleyin,dedim. (nesne)

Bana,siz de bizimle gelecek misiniz?,dedi.

Bugün okula gitmeyece im sözüne anlam veremedik. (dolaylı tümleç)

Yeni kom ulara,ho geldinize,gittik. (dolaylı tümleç)

Elini bana uzatarak,bu konuda bana güvenin deyince ne yapaca ımı bilemedim.

Bu çocuk adam olacak,görünüyor. (zarf tümleci)

***Ko ullu (art) birle ik cümle:**Yan yargısı ko ul ya da dilek kipinden olu an cümlelerdir.Bu cümleler bir eylemin yapılıp yapılmadı nı bir ba ka eylemin gerçekleşmesine ba lı kılar.Ko ullu yan cümlelerin belirtti i durum gerçekleşirse asıl eylem yapılabilir.

Biraz beklersek.bir posta arabasıyla gidebilecektik.

Sınıfı geçersen babam bana bisiklet alacak.

ler iyi gitmezse bu kasabayı terk edecekti.

Çocuklar parka götürülürse daha çok sevinecekler.

Kader gülerse mutlu oluruz.

”ki” li birle ik cümle (ilgi cümlesi):”ki” ba lacıyla ba lanan cümlelerdir.Bu tür cümlelerde temel cümle ba ta,yan cümleler sonda bulunur.

Duydum ki bize gelecekmi siniz.

Sizi iyi tanıyan biri ki her eyden haberi var.

Onunla yarın mak istemiyor ki konuyu bile açmadı.

Kömürün iyisini alalım ki kı ın ü ümeyelim.

Bilmedi iniz her eyin pe inden ko un ki yeni ufuklara açılın.

u bir gerçek ki hayat bazılarına çok acımasız.

***Katmerli birle ik cümle:**

Evden çıkarken (1) annem,eve geç gelmeyin (2) diye ba ırdı.
giri ik bir. cüm. kayna ık bir. cüm.

Ne zaman dı arı çıksam , evde bir ey unuttu umu sanırım.
artlı cümle kayna ık bir. cüm.

Dayımın vefat etti ini duyunca , zmir’e ba ın sa olsuna gittik.
giri ik bir. cüm. kayna ık bir. cüm.

Dedemi ara ki nereye gitmek istedi ini soralım.
ki’li giri ik

c)Sıralı Cümle:Yargı bildiren birden çok cümlelerin virgül ya da noktalı virgülle ard arda sıralanmasından olu an cümlelerdir.

İir bir keçi yoludur , air kılavuzudur.
1.yargı 2.yargı

Arı bal yapar;balı izah edemez.
1.yargı 2.yargı

Akıl akıldan üstün oulr,insan insandan üstün olamaz.

Akıllı dost güldürür,akılsız dost a latır.

Tiyatro e itir,roman hayatı yansıtır.

İir evransel özellik ta ır,ulusal olamaz.

***Ba ımlı sıra cümle:**Bir ögesi ortak olan sıralı cümlelerdir.

Herkes bir dü ünçeye sahiptir , onu türlü yollarla dile getirir. (özne ortak)
özne 1.yargı 2.yargı

Yolculu un dü ünçesi bile heyecan veriyor , sinirleri geriyor. (özne ortak)
özne 1.yargı 2.yargı

Size yardımcı olmak istiyordum ; ama zaman bulamıyordum.

1.yargı

2.yargı

Yeni evlerine mobilya aldılar ve badana yaptırdılar. (özne dolalı tümleş ortak)

dolaylı tüm.

1.yargı

2.yargı

Kötülük her ki inin,iyilik er ki inin karı. (yüklem ortak)

Kulak burundan yakın,kade ten yakın karın yakın. (yüklem ortak)

Kürkçünün kürkü olmaz,börkçünün borkü. (Yüklem ortak)

Ceketini çıkardı,kapının arkasına astı. (nesne özne ortak)

nesne 1.yargı

2.yargı

Her ak am bana u rardı,yaptı ı yemeklerden verirdi. (dolaylı tümleş ortak)

D.T. 1.yargı

2.yargı

Bir türlü somutla mayan sözleri çok duyduk,çok dinledik. (nesne ortak)

nesne

1.yargı

2.yargı

Masanın üstündeki naylon örtüyü sildi ve düzeltti. (nesne ortak)

nesne

1.yargı

2.yargı

Birkaç ki i koyunlara damga vurdu sonra yem verdik. (dolaylı tümleş ortak)

D.T.

1.yargı

2.yargı

*Baımsız sıralı cümle:

Gözlerimiz yava yava kapanıyor,vücutlarımız gev iyordu.

Yurdumun güzellikleri beni ba tan çıkarıyor,yüre im sevinçle çarpıyordu.

Bir ceylan sesi duyuluyor,avcılar kulak kesiliyordu.

Burada ot bitmez, urada da gül bitmez.

Mart ya ar,Nisan övünür.

Mevsimler gelir geçer anlayamayız ço u kez.

Ba kenti sevemedim,burada insan tek ba ına çıldırabilir.

Toplantı ertelendi birlikte yeme e gittik.

im ek çaktı,gök gürlledi,sürüdeki koyunlar kaçtı.

*Karma sıralı cümle:

Bazı ak amlar dostlarıyla bulu ur,geç saatlere kadar dertle ir,daha sonra birbirlerine iir okurlardı.

Bahçenin kö esinde ya lı bir adam vardı,elindeki kuru ekme i yiyor,bir yandan da göz ya larını siliyordu.

Annem artık eskisi gibi de ildi,sapsarı saçları bembeyaz olmu ,masmavi gözleri donukla mı ,göz çevresi halkalanmı tı.

*Açıklamalı sıralı cümle:

iir okumayı çok sever;bütün edebiyat dergilerine üyedir.

Ondan neden kaçtı ım belli;sürekli ikayet ediyor,olaylara iyi yönden bakamıyor.
Hayvancılık iyi kazandırıyor,bu halk hayvancılıkla geçim sa lıyor.

CÜMLE ÖGELER

Bir cümlenin kurulu unda görev alan sözcük veya söz gruplarına öge;bunların görev adlarına da cümlenin ögeleri denir.

*Temel Ögeler

- 1)Yüklem
- 2)Özne

*Yardımcı Ögeler

- 1)Nesne (düz tümleş)
- 2)Dolaylı Tümleş
- 3)Zarf Tümleci
- 4)Edat Tümleci

Yüklem

Cümledeki i ,olu ,hareket ve kılı ı,bildiren;çekimli bir eylem ya da isim soylu sözcüklerden olu an cümlenin temel ögesidir.Cümle yüklem üzerine kurulur.Di er ögeler,yüklemin etrafında toplanan,onu destekleyen ve tamamlayan unsurlardır.Türkçede kurallı cümlelerde yüklem sonda bulunur.Di er ögelerin kesin sırası yoktur.Ancak bir öge vurgulanmak istenirse yükleme yakla tırılır.Bütün sözcük türleri yüklemi olu turabilir.

1.Her yüklem,di er ögeler yazılmamı olsa d,cümle kabul edilir:

Yapamadım. (Ben) Güzelmi . (O) Helsinki'deyiz. (Biz)
yüklem gizli özne yüklem gizli özne yüklem gizli özne

2.Bir ifadede kaç yüklem varsa,o sayıda cümle vardır.

Babaşının araba aldı ını duyunca a zı kulaklarına vardı,sevinçten ne yapaca mı a ırdı,oradan oraya ko tu.

3.Sorulara verdi imiz kısa yanıtlarda bazen yüklemi söylemeyebiliriz.Böyle cümlelerde yüklemin dü tü ü görülür.

- Bakkaldan ne aldın? - Ekmek (aldım)
- Çar ıya kiminle çıktın - Ablamla (çıktım)

4.Türkçenin cümle kurgusuna göre kurallı (düz)cümlelerde yüklem sonda bulunur.Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir.

Selam verseler,gelincik çiçe i gibi kızarıverirdi. (Kurallı)

Umar mıydın:Tavanlar yerde yatsın,rahmede bitab?

E iklerden yosun bitsin,örümcek ba lasın mihrab?

Umar mıydın:O,ta ta devrilen büryan – ı mersusun,
u viran kubbelerden böyle son feryadı dem tutsun?
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın? (Kurallı)
nsanlık öldü mü bu kadar? (Devrik)
imdi kürsüye abansın da senin Vali Bey
Nutka gelsin mi nazır zannederek kendini?.. (Devrik)

5.Bazı cümlelerde birden çok yüklem bir özneye ba lanabilir.

Sen a zı süt kokan bir çocuk de ilsin;olgunluk ça ına adım atmı bulunuyorsun. (sen)
Uçurtmanın kuyru unu tutmak erefini payla amıyor,iti iyorlardı. (onlar)

6.Bazı cümlelerde birden çok özne bir yükleme ba lanabilir.Bu tür yüklemlere “ortak yüklem” denir.

Üstümüzde deniz gibi gökyüzü,altımızda altın gibi yer vardı.

Bütün sözcük türleri,ikilemeler,deyimler yüklem olu turabilir:

*Yüklem,addan olu abilir:

Babanın sanatı o luna mirastır.

Yüzümü güldüren göklerin

Serin serin denizlerin vardı.

*Yüklem çekimli bir fiilden olu abilir:

Küçücük bir ta la kırmı tı evin penceresini.

Denizde güne li çakıl ta ları gülüyor bize.

*Yüklem,sıfat tamlamasından olu abilir:

Senden of dileyen, u saf,deli yüre imidir.

Tatilimiz,birkaç günlüktü.

*Yüklem adla mı sıfattan olu abilir.

Sınavımız çok zordu.

Dedem ya lıydı.

*Yüklem isim tamlamasından olu abilir:

çimi ısıtan,yüre imi yakan senin bakı larındır.

Buraya en yakın market,evin arkasındaymı .

*Yüklem adılda olu abilir:

Sendin,bu korkuların çaresi.

Sırları çözen,kül yutmaz dedektif bendim.

*Yüklem edattan olu abilir:

Yıldızlarda çoban,de irmenlerde su gibiydik.

Her ey Konya'nın daha güzel olması içindir.

*Yüklem birle ik fiilden olu abilir:

Çalı maların sonuç vermeyebilir.

Bu bakı lara pek aldırı etmez.

*Yüklem fiilimsiden olu abilir:

Sizin göreviniz dersi dinlemektir.

Bu köyde geçerli tek kural,çalı maktı.

*Yüklem deyimden olu abilir.

Sınav kaybetmesi ona pahalıya mal oldu.

Okul müdürü küplere binmi ti.

Beni anlayabilmek için kulak kesilmi ti.

*Yüklem yansıma sözcüklerden olu abilir:

Suyun sesi ırıl ırıldı.

Yere durmadan tükürüyordu.

*Yüklem ikilemeden olu abilir:

Ninemın elleri elleri pamuk pamuktu.

Evin her odası derli topluydu.

7.Bazı cümleler,bir kısım atasözleri ile özellikle konu malı cümlelerde yüklem söylenmeyebilir.Bu tür cümlelere eksiltili cümle denir.Eksiltili cümlelerde yüklem zihinden tamamlanır.

Seni hep sevece im,yani ölünceye kadar...

Dı arıda ya mur,çamur,ko u turma...

Duvarı nem,insanı gam...

Özne

Cümlenin yüklemden sonra gelen ikinci temel ögesi öznedir.Özne,yüklemden ayrılmayan bir cümle unsurudur.Cümlede açıkta yer olmasa da varlı ı hissedilir.Özne yükleme göre “yapan” ya da “olan” dır.Cümlede özneyi bulmak için yükleme kim? ve ne? soruları sorulur.

Roman kahramanının kaderi,yazarın elindedir. (özne)

Bazı günler, airtlik dehasının ürünlerini dinlerdik. (gizli özne)

Ünlü yazar,bu sava ını,öykü türünün içinde kalarak gerçekle tirdi. (özne)

not Özne,isim cümlelerinde yapıcı de il;yargıya konu olan varlıktır.Fiil cümlelerinde eylemi yapandır.

A)Gerçek Özne

Yüklemin anlattığı i i üstüne alan veya yargının oluşmasını sağlayan öznelerdir. Yüklemi ad soylu sözcük veya çekimli etken eylem olan cümlelerdeki öznelerdir. Gerçek özneler, cümlede bir sözcük veya söz öbeği olarak yer alabilir gibi (açık özne), yüklemdeki ki i ekinden de anlaşılır. (gizli özne)

Burnuma gül kokusu geldi inde seni hatırlarım. (Ben – gizli özne)

Sözün en güzeli, yerinde söylenen sözdür. (Sözün en güzeli – açık özne)

Yaylada sesin dalga dalga yayılsın. (sesin - açık özne)

Sevinçli oldu u bir anda, ona durumu anlattık . (Biz – gizli özne)

Orhan, toplumsal çalkantılarla dolu bir ortamda ya adı. (Orhan – açık özne)

B) Sözde Özne

Edilgen çatılı eylem cümlelerinde sözde özne bulunur. Etken çatılı cümlelerdeki nesne görevindeki ögelerdir. Yani sözde özneler, sadece geçişli – edilgen çatılı cümlelerde aranır.

Odama girdikten sonra kapı çalındı.

Kaz yapan araç, hurdalığa çekildi.

Devamsızlık yapan öğrenciler tek tek uyarıldı.

Yaşlı kadın hastaneye kaldırıldı.

Düdüncüler, tankla ve tüfekle bastırılmaz.

C) Örtülü Özne

Yüklemi edilgen çatılı cümlelerde “tarafından, aracısıyla, nedeniyle” veya “- ce / - ca; - çe / - ça” ekleriyle kurulan ögelerdeki öznelerdir. Örtülü özne, cümle ögelerine ayrılırken, bağımsız bir öge gibi gösterilmez, zarf tümleci içinde aranır.

Çöpler, belediye tarafından toplatıldı.

S.Ö Z.T (örtülü) yüklem

Karalar, halkça benimsendi.

S.Ö Z.T (örtülü) yüklem.

Milli değerlerimize herkesçe sahip çıkılmalı.

D.T Z.T (örtülü) yüklem

Yollar, sel nedeniyle kapandı.

S.Ö Z.T (örtülü) yüklem

D) Ortak özne

Sıralı cümlelerde birden çok yüklem bağımlı öznelerdir.

Büyük şehirlerde insanlar, çiçek açmış bir kiraz ağacı göremez; baharın tadını alamazlar. (yüklem)

Yazın başlangıcı için Konya'ya geldiler; ama burada fazla durmadılar. (yüklem)

E) Özne Oluşturan Dil Birlikleri

- *Adlar özne olabilir.
- *Zamirler özne olabilir.
- *Ad tamlamaları özne olabilir.
- *Sıfat tamlamaları özne olabilir.
- *Adla mı sıfatlar özne olabilir.
- *Zarflar özne olabilir.
- *Fiilimsiler özne olabilir.
- *Söz grupları özne olabilir.
- *Deyimler özne olabilir.

F)Özne – Yüklem Uygunlu u

1.Tekillik – ço ulluk bakımından uygunluk

- *Özne tekilse yüklem de tekil olur;özne ço ulsa yüklemde ço ul olur.
- *Bazı cümlelerde özne tekil oldu u halde saygı ,nezaket,olay,sitem bildirmek amacıyla yüklem ço ul olabilir.

Müdür Bey,toplantıdalar. (saygı)

Beyefendi,ne çok ey biliyorlar. (alay)

Buraya kadar geldi i halde,bize u ramadılar. (sitem)

- *Övünmek ya da alçak gönüllülük göstermek amacıyla;özne birinci ki i oldu u halde,yüklemle ço ullanabilir:

Biz kızlara para ödetmeyiz.

Annemize hürmette kusur etmeyiz.

Biz bu konulara aldırmayız.

- *Organ adları ço ul özne oldu unda yüklem tekil olur:

Ayaklarım yerden kesildi.

Kollarım a ırlıktan kopacak.

Gözlerim kör olsun,yalansa.

- *Özne insan dı ındaki varlık adıysa,ço ul eki almı olsa da yüklem tekil olur:

Ormanlar koruma altına alındı.

Ku lar güneye uçuyor bu mevsimde.

Kitaplar basıma hazırlandı.

- *Eylem adları ço ul özne oldu unda yüklem tekil olur:

Konu malar çok uzun olmasın

Ba rı malar gittikçe artıyordu.

Gülü meler canını sıkmaya ba lamı tı.

*Zaman adları ço ul özne oldu undan yüklem tekil olur:

Geceler,bir karabasan oldu.

Ak amlar,gelmeyin üstüme.

Sabahlar olmasın,gündüzler ya anmasın.

Dakikalar birle ip bir çeyrek saat olamadı.

*Soyut kavramların ço ul özne oldu u cümlelerde yüklem tekil olur.

Zevkler tartı ılmaz.

Fikirler tartı maya açık olmalıdır.

Dü lerim bana yalan söylemedi.

*Nicelik bildiren belgisiz zamirlerin özne oldu u cümlelerde yüklem tekil olur:

Birço u düzenlenen pikni e katılmadı.

Hiçbiri bizimle ilgilenmedi.

Bazıları anslı do ar.

*Sayı sıfatları ve topluluk adları özne oldu undan yüklem tekil olur:

Be çocuk ko arak uzakla tı.

Ordu,sava a hazırlandı.

*nsanlardan olu an toplulukların özne oldu u cümlelerde yüklem tekil de olabilir ço ul da:

Milletvekilleri mecliste tartı maya ba ladı. / ba ladılar.

çiler grev yapmaya hazırlanıyor. / hazırlanıyorlar.

*Ki ile tirilen insan dı ndaki varlık ya da kavramlar,ço ul özne olduklarında yüklem tekil de olur ço ul da:

Fikirler,arkalarında kendi kalabalı mını ister. / isterler.

Ba aklar boyunlarını büktü. / büktüler.

Sitemkar bülbüller güllere bakmadı. / bakmadılar.

2.Ki i bakımından uygunluk

*Özne kaçınıcı ki iyse yüklem de aynı ki iye göre çekimlenir.

<u>*Özne</u>	<u>Yüklem</u>
1.ve2.ki i	1.Ç.
1.ve3.ki i	1.Ç.
1.,2.ve3.ki i	1.Ç.
2.ve3.ki i	2.Ç.

Nesne (Düz Tümleç)

Yüklemin bildirdi i i ten etkilenen ögedir.

a)Belirtili Nesne:Adın belirtme durum ekini (- ı / - i / - u / - ü) alan nesnelere dir.Yükleme “kimi” ya da “neyi” soruları yönelti lerek bulunur.

Okudu um kitaplar,her geçen gün dünyayla olan ba larımı sa lamla tırıyordu.

Kocaman adam heyecandan ,söze nasıl ba layaca mı bilemiyordu.

Güzel sandı m iirleri bana izin verilen her yerde zevkle okurdum.

Caddenin giri indeki dikili ta ,bana geçen yıl gördü üm anıtı hatırlattı

Anadolu bozkırında görebilece imiz en yüksek da ı selamlıyoruz.

b)Belirtisiz Nesne:Ad durum eklerinden hiç birini almayan yalın halde bulunan nesnelere dir.Yükleme “ne” sorusu yönelti lerek bulunur.

Köylü konu ması konusunda bir yazı yayımladım tım.

Alı mı kudurmu tan beterdir,derler.

Semerka nd’ın çevresinde,üzerlerinde hiç kimsenin çözemedi i yazılar olan harabeler gördüm.

Bile ine güvenen,bo buldu u yere sınır çizip gecekondu yapıyor.

Gül dö eyeyim yollarına sevdi im.

*Adlar nesne göreviyle kullanılabilir.

*Zamirler nesne göreviyle kullanılabilir.

*Ad tamlamaları nesne göreviyle kullanılabilir.

*Sıfatlar nesne göreviyle kullanılabilir.

*Adla mı sıfatlar nesne göreviyle kullanılabilir.

*Bazı cümlelerde nesne birden fazla yüklem için kullanılabilir.

Yeni kitaplarını kapladı,çantasına yerle tirdi.

*Birden fazla nesne bir yüklemle ba lanabilir.

Odasını,salonu,mutfak ı her tarafı da ıtmı .

*Cümle özelli i ta rıyan ifadeler nesne göreviyle kullanılabilir.

Ahmet Ha im,” iir nesne dönü türülemeden nazımdır.” der.

*Sıralı cümlelerde hem belirtili hem belirtisiz nesne kullanılabilir;

Bütün malını mülkünü sattı, zmir’de villa aldı,oraya yerle ti.

not sim cümleleriyle yüklemi geçi siz fiille olu turulan cümlelerde nesne bulunmaz.

Dolaylı Tümler

Yüklemin anlamını yönelme,bulunma,ayrılma bakımından tamamlayan ve mutlaka adın “- e / - de / - den” hal eklerinden birini alırlar “kime,kimde,kimden;nereye,nerede,nereden” sorularına cevap verir.

Babamın ya ama bakı na,onu algılayı biçimine hayran olmu tum.
Elleri küçük testileri alan çocuklar,mahalle çe mesinin ba na toplanırdı.
O olaydan sonra bütün arkada larına küsmü tü
Arabanın bagajına bavulları ve paketleri düzensizce yerle tirdi.
Oturdu umuz kahvede genç dostum bana yeni yazdı ı hikayesini okudu.
Bu bahçedeki küçük evde her günüm huzurluydu.
Bilmedi im bir yerden her gün mektup gelir.
Babamın konukları,duydukları türküleri bana söylerdi.
Seni,yıllardır beraber oldu um dostuma emanet ediyorum.
pe götürseler,beni öldürseler ayrılmam senden.

not “ e / - de / - den “ eklerini alan sözcükler,her zaman dolaylı tümleç olmayabilir.Bu ögeler “durum,zaman,sebep” bildirirse zarf tümleci olur.

Usta ba mı çevirmeye cesaret edemeden makineyi i letti. (nasıl?)
Sabahtan kalktım da ezan sesi var. (ne zaman?)
Hırkanı al,ü üdü ünde giyersin. (ne zaman?)
Tela tan ne yapaca ını a ırmı tı. (neden?)
Anne yemekleri hazırla ö leye sizdeyiz. (ne zaman?)
Kadın sıkıntıdan erkenden ya landı. (neden?)
Bir sabah uyandıklarında,kentlerini Türk sava ıların sardı ını gördüler. (ne zaman?)
Kimseye görünmeden çıkmı . (nasıl?)

Zarf Tümleci

Cümlede yüklemi zaman, yer – yön,nicelik,nitelik ve durum bakımından tamamlayan ögelerdir.”Ne zaman,nasıl,ne kadar,neden,niçin” sorularına cevap verir.

Bir yıllık eme inin kar ılı ını topra ın üstüne öbek öbek yı mı tı.
İirin çekicili ine aldanarak hikayenin iirle iç içe geçmesine neden oldular.
Havalar ısınmaya ba layınca a a ıların tomurcukları büyüdü.
Balıkçılar fırtınalı havalarda bile balı a çıkıyorlar.
Kimseyi tanımadı ından geceyi sokakta geçirmi .
ki gün sonra iki asık suratlı kadını ba ba a bırakarak gitti.
Bu kentin çar ısına girer girmez,büyük ma azalardan alı veri yaparsınız.
Sevimli dostlarıyla,kedileriyle bahçeli bir evde ya ıyordu. (edat tümleci)
I ktan gözleri kama tı ı için önce bo bo baktı. (edat tümleci)
Denizli’ye gitti imde beni ya lı bir ozanla tanı tırdılar. (edat tümleci)

Edat Tümleci

Yüklemin anlamını birliktelik,araç,amaç,benzetme,kar ıla tırma gibi yönlerden tamamlayan edatlarla kurulu ögelerdir.”Ne için,kime göre,ne ile,kim ile,ne gibi” sorularına cevap verir.

Soruları çözebilmek için el ele verdiler.

Yanakları elma gibi kızarmı tı.

Bunu senin için aldım.

not Yer yön bildiren sözcükler,yönelme hal ekini (- a / - e) alırsa dolaylı tümleç olur.

Dı arı çıktı. (zarf)

Dı arıya çıktı. (dolaylı tümleç)

GENEL ÖZELL KLER

1.Herhangi bir öge,bir tek sözcükten olu abilece i gibi,birden çok sözcükten,söz gruplarından olu abilir.

2.Cümlede ögeler,açıklayıcısıyla kullanılabilir:

Yaban'ı Yakup Kadri'nin en bilinen kitabını,yeni okudum. (nesne)

Kapadokya'ya,uzayın dünyaya ba ı ladı ı yere,birkaç kere gittim. (dolaylı tümleç)

Ocakta,yılın en so uk ayında,camları kırık bir otelde yattım. (zarf tümleci)

Ben,yalnızlı ı her eyden çok seven gezgin,hiçbir yerde uzun süre duramam. (özne)

Ö retmen,ö rencilerden,hepsi birbirinden ba arılı çocuklardan,çok memnun görünüyordu. (dolaylı tümleç)

Gece,su içmek için kalktı imda,camı kırık görünce eve hırsız girdi ini sandım. (zarf tümleci)

O kitabı,geçen gün benden aldı ını,hemen getir. (nesne)

air,yıllardır iire gönül vermi büyük ozan,Cumhurba kanlı ı Kültür ve Sanat Ödülü'nü aldı. (özne)

3.Bir cümlede birden fazla özne,dolaylı tümleç,zarf tümleci,nesne ortak bir yüklemle ba lanabilir.

Türkçeden,tarihten,co rafyadan geçmi ,matematikten kalmı . (dolaylı tümleç)

Annemi,babamı,karde lerimi herkese kar ı savunurum. (nesne)

Sabah kalkar kalkmaz,yüzünü bile yıkamadan çıktı. (zarf tümleci)

4.Bir tek özne,dolaylı tümleç,zarf tümleci,nesne birden çok yüklemin ortak ögesi olarak kullanılabilir.

nsan her eyin en iyisine layıktır,karamsar olmamalıdır. (özne)

Filmde olay yoktu,daha çok ruh tahlilleri vardı. (dolaylı tümleç)

E yalarımı topladı,dolabına yerle tirdi. (nesne)

5.Soru cümleleri,de i ik öğeleri buldurmayı amaçlar.Soruya verilen cevap hangi ögeyi olu turuyorsa,soru cümlesi onu buldurmaya yöneliktir.

- *- Neden yolu kapattılar?
 - Kaza haberi aldıklarından. (zarf tümleci)
- *- Haftaya nereye gidece iz?
 - Aksaray'ı. (nesne)
- *- Hangi arkada ın gelecek?
 - Yalçın. (özne)
- *- Öykünü kime okudun?
 - Ö retmenime. (dolaylı tümleş)
- *- Gelen baban mıydı?
 - Babamdı. (yüklem)

6.”mi” edatıyla olu turulan soru cümlelerinde “mi” ,hangi öğeden sonra gelmi se,soru o ögeyi buldurmaya yöneliktir:

- Sana bir mendil mi verecekti? (nesne)
- Gece geç vakitte mi döndün? (zarf tümleci)
- Bu mektubu bana mı verecektin? (dolaylı tümleş)
- Arkada ın mı sana bir arma an almı ? (özne)
- Eski okul arkada larınızla görü üyor musunuz? (yüklem)

- *Annem mi dün alı veri merkezinde cüzdanını unutmu ? (özne)
- *Annem dün mü alı veri merkezinde cüzdanını yanlı lıkla unutmu ? (zarf tümleci)
- *Annem dün alı veri merkezinde mi cüzdanını yanlı lıkla unutmu ? (dolaylı tümleş)
- *Annem dün alı veri merkezinde mi cüzdanını mı yanlı lıkla unutmu ? (nesne)
- *Annem dün alı veri merkezinde mi cüzdanını mı yanlı lıkla unutmu mu? (yüklem)

7.Bir cümlede vurgulanmak istenen öge,yüklemden önceki ögedir.

- Urfa'da dutlar yaz gelmeden olgunla ır. (zarf tümleci)
- Çocuklar,sabahları ve günün her saatinde dut a açlarının altında oynarlar. (dolaylı tümleş)
- Anadolu bozkırlarında görebilece imiz en yüksek da ı selamlıyoruz. (nesne)
- A açtaki ku yuvasını Ali bozdu. (özne)

- *Annem dün alı veri merkezinde cüzdanını yanlı lıkla unutmu . (zarf tümleci)
- *Annem dün alı veri merkezinde yanlı lıkla cüzdanını unutmu . (nesne)
- *Annem dün cüzdanını yanlı lıkla alı veri merkezinde unutmu . (dolaylı tümleş)
- *Annem cüzdanını yanlı lıkla alı veri merkezinde dün unutmu ? (zarf tümleci)

*Dün,cüzdânını yanlı lıkla alı veri merkezinde annem unutmu . (özne)

8.Hitaplar,ba laçlar ve ünlemler cümle ögesi olmaz.

Eyvah,bardak kırıldı! (ünlem)

Sevgili çocuklar,hepinizi öpüyorum. (hitap)

Off,çok sıkıldım. (ünlem)

Ama,biz de gelecektik. (ba laç)

Örnekler

1.Bir romancı / Balzac gibi,kafesli giri kapısından ba layarak kulesindeki fırlıda a kadar / bir atoyu / tasvir edebilir. (özne – zarf tümleci – nesne – yüklem)

2.Yalnızca geçmi e ili kin bilgilerimizin sayım ve dökümünü yapan bir tarih türü / var. (özne – yüklem)

3.Okur, / ki ilerin dü ünceleri ile onlara e lik eden duyguların tümünü,tanır. (özne – nesne – yüklem)

4.Bir romanda / öteki ki ilerin nesne rolünü oynadıklarını dü ünen temel bir ki i / bulunur. (dolaylı tümleç – özne – yüklem)

5.Resmetmek / iste i ressama / zarar verir;ama yazara daha çok zarar verir. (özne – dolaylı tümleç – yüklem – dolaylı tümleç – zarf tümleci – yüklem)

SÖZLÜ KOMPOZ SYON TÜRLER

A. HAZIRLIKLI KONU MALAR

- a) **Nutuk (Söylev):** Bir dinleyici grubuna belli bir dü ünceyi, bir duyguyu a ılamak, önemli açıklamalarda bulunmak için yapılan co kulu konu malardır.
- b) **Konferans:** Alanında uzman birinin bir konu hakkında, duygu ve dü üncelerini açıklamak, bir konuyu ö retmek amacıyla yaptığı ı konu malardır.
- c) **Mülakat (Görü me):** Kendi alınının uzmanı ünlü ki ileri tanıtmak veya toplumu ilgilendiren önemli bir konuyu aydınlatmak üzere uzmanlarla (veya ünlülerle) yapılan görüşmelerin aktarıldı ı gazete yazılarıdır.
- d) **Tartı ma:** Bir grubu (veya ço unlu u) ilgilendiren, daha önceden belirlenen bir konu hakkında farklı dü ünceleri olan ki ilerinin konuyla ilgili görüşlerini açıklamak, konuyu (veya sorunu) çözmek, muhatabın zayıf yönlerini aramak amacıyla bir araya gelerek yaptıkları kar ılıklı konu malardır.
- e) **Münazara:** Birer cümle halinde ifade edilen bir tezle antitezin iki grup arasında bir hakem heyeti huzurunda tartı ıldı ı konu malardır.
- f) **Bilgi öleni (Sempozyum):** Bir konunun çe itli yönleri üzerinde, aynı oturumda, konunun uzmanı de i ik ki iler tarafından (ço unlukla akademik konularda) yapılan seri konu malardır.
- g) **Açık Oturum:** Geni halk kitlelerini ilgilendiren bir konunun, uzmanlarınca bir ba kan yönetiminde dinleyici grubu önünde tartı ıldı ı konu malardır.
- h) **Panel:** Toplumu ilgilendiren bir konunun dinleyiciler önünde, sohbet havası içinde, uzmanları tarafından tartı ıldı ı konu malardır.
- i) **Forum:** Bir ba kan yönetiminde, toplumu ilgilendiren bir konuda, farklı gruplardan olu an dinleyicilerin söz sırası olarak konu ma kuralları içerisinde yaptıkları tartı malardır.
- j) **Seminer:** Herhangi bir onuyla ilgili yapılan ara tırma sonuçları hakkında bilgi vermek ve bu bilgiler üzerinde tartı ma amacıyla birkaç yetkilinin yönetimi altında düzenlenen toplantılardır.

B. HAZIRLIKSIZ KONU MALAR

- a) Adres sorma, yer tarifi
- b) Fıkra anlatma
- c) Kutlama
- d) Özür Dileme
- e) Sohbet etmek
- f) Soruya kar ılık verme
- g) Tanı ma ve tanı tırmalar
- h) Telefonla konu ma
- i) Te ekkür etme

YAZILI KOMPOZ SYON TÜRLER

A. OLAY YAZILARI

- a) **Hikâye:** Ya anımı veya ya anması mümkün olayların okuyucuya haz verecek ekilde anlatıldı ı kısa edebî yazılardır.
- b) **Roman:** Ya anımı veya ya anması mümkün olayların yer ve zaman belirterek etraflıca anlatıldı ı, uzun edebî yazılardır.
- c) **Tiyatro:** Hikâye ve romana konu olabilecek olayların seyirciye sahnede temsili olarak da gösterebilmesi için sahne tekni ine uygun olarak yazılan edebî yazılardır.
- d) **Senaryo:** Bir Filme konu olacak olayın, romanın sinema tekni ine göre sahnelere bölünerek açıklamalar ve diyaloglar tarzında hikâye edildi i yazılardır.
- e) **Masal:** Ola anüstü ki ilerinin (veya kahramanların) ba larından geçen ola anüstü olayların yer ve zaman belirtilmeden anlatıldı ı yazılardır.
- f) **Fabl:** Sonunda bir ahlak dersi vermek amacıyla kaleme alınan, konusu bitkiler, hayvanlar veya cansız varlıklar arasında geçti i dü ünülen ve genellikle manzum olan edebî yazılardır.
- g) **Hatıra (Anı):** Toplum hayatında önemli görevleri üstlenmi , toplumu ilgilendiren önemli olayları bizzat ya amı veya bu olaylara ahit olmu ki ilerinin bu olayları duyurmak için sanat de eri ta ıyan bir üslupla yazdıkları yazılardır.

- h) **Günlük (Günce):** Bir kimsenin düzenli olarak, günlük olaylarla ilgili yorumlarını, bunlardan kaynaklanan o günkü anlayışlarını, düşüncelerini, üstüne tarih atarak kaleme aldığı kısa yazılardır.
- i) **Gezi Yazısı:** Yurt içine veya yurtdışına yapılan gezilerde gezilip görülen yerlerin yazılmaya değer yönlerinin anlatıldığı edebî yazılardır.
- j) **Haber:** Bilinen bir zamana ait olayı en kısa sürede muhatabına ileten, geniş bir kitleyi ilgilendiren ve de eri ilgilendirdiği kişilerin sayısı ile ölçülen yazıdır.
- k) **Röportaj:** Gazetecilerin bir yeri, bir kurumu ziyaret ederek, o yerin özelliklerini, orada gördüklerini kişisel düşünceleriyle birlikte tirip imkanlar ölçüsünde foto raflarla belgeleyerek kaleme aldıkları yazılardır.
- B. DÜŞÜNCE YAZILARI**
- a) **Makale:** Herhangi bir konuda bilgi vermek, bir gerçeği ortaya koymak, bir tezi kanıtlamak veya bir düşüncüyü savunmak amacıyla kaleme alınan ve temel özgesi fikir olan yazılardır.
- b) **Fıkra:** Bir yazarın herhangi bir konuda kişisel görüşü, anlayış ve düşüncelerini kanıtlama gereği duymadan hoş bir üslupla yazdığı, kısa fikir yazıdır.
- c) **Sohbet:** Bir yazarın kişisel görüşü ve düşüncelerini fazla derinle tirmeden, muhatabıyla konu uyormu hissini verecek bir üslupla makale planında yazdığı fikir yazıdır.
- d) **Deneme:** Bir yazarın kendi isteğine göre seçtiği herhangi bir konuda kesin yargılara varmadan, kişisel düşüncelerini kendi kendisiyle konu uyormu gibi bir üslupla kaleme aldığı yazılardır.
- e) **Ele tiri:** Bir sanat veya düşünce eserinin zayıf ve güçlü yönleri önünde bulundurularak gerçek değerini belirleme amacıyla yapılan inceleme sonucunun anlatıldığı yazılardır.

C.ARA TIRMA VE İNCELEME YAZILARI

- a) **inceleme:** bir eserin, bir yazının, bir sorunun veya bir olayın araştırılarak sözlü veya yazılı olarak ifadesidir.
- b) **Hayat Hikâyesi (Biyografi):** Edebiyat, sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda haklı bir üne kavuşmuş, tanınmış insanların hayatlarını, eserlerini, başarılarını okuyucuya duyurmak amacıyla yalın bir dille, tarafsız bir görüşle yazılan inceleme yazıdır.
- c) **Otobiyografi:** Kişilerin kendi hayatını anlattığı yazılardır.
- d) **Monografi:** Ünlü bir kimsenin hayatını, kişiliğini, eserlerini, başarılarını ayrıntılarıyla ele alan veya bilimsel bir alanda özel bir konuya da sorun üzerine yazılan inceleme yazısıdır.
- e) **Portre:** Bir kimseyi karakteristik özellikleriyle okuyucuya tanıtmak amacıyla yazılan edebî yazıdır.
- f) **Rapor:** Herhangi bir konuyu, olayı veya durumu incelemekle görevlendirilen kişilerin veya kişilerin, yaptıkları araştırmaların sonuçlarını ilgili yere bildirmek üzere yazdıkları inceleme yazısıdır.
- g) **Bildiri (Tebli):** Bilim, fikir ve sanat adamlarının kendi alanlarıyla ilgili bir konuda bir yenilik getirmek, özgün bir buluşu ortaya koymak ve akademik amaçlı bir toplantıda bunu sunmak üzere, ilmi bir üslupla hazırladıkları yazılardır.
- h) **Tutanak:** Değerli amaçlarla düzenlenen toplantılarda yapılan konuşmaların olduğu gibi yazıya geçirilmesi ve bu yazıların yetkililerce imzalanmasıyla resmîyet kazanan yazılardır.
- i) **Fezleke:** Özetlenmiş inceleme ve sonuç raporudur.

Ç. MEKTUP TÜRÜ YAZILAR

- a) **Mektup:** Birbirinden ayrı yerlerde bulunan kişilerin veya kurumlar arasında özel veya resmî haberleşmeyi sağlayan yazı türüdür.
**Özel mektup,*
** mektubu,*
**Resmî mektup,*
**Edebî mektup,*
**Açık mektup* gibi çeşitleri vardır.
- b) **Dilekçe:** Bir isteği bildirmek, bir şikayeti duyurmak veya herhangi bir konuda bilgi vermek amacıyla resmî veya özel kurumlara, kuruluşlara yazılan resmî yazıdır.
- c) **Davetiye:** Toplantı, konferans, seminer, gezi, nişan, düşün ve açılış gibi tören ve etkinliklere katılması istenen kişilere bu etkinliği duyurma ve davet amacıyla yazılan kısa yazılardır.
- d) **Öz Geçmiş:** Herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından özel bir amaçla istenen ve kişinin hayatına, yeteneğine, iş yapma gücünü ortaya koyan tanıtım yazısıdır.
- e) **İlan ve Reklam:** Belli bir hedef kitleyi ilgilendiren konuda bilgilendirmek amacıyla el ilânı, dergi, gazete, radyo, televizyon veya internet yoluyla duyurmaya yarayan açık, kısa yazılardır.

D.MANZUM YAZILAR

a) *ür*:

**Lirik ür*: Toplumun her kesimini ilgilendiren sevinç veya acı ortak duyguların veya a k, ayrılık, özlem gibi bireysel duyguların co kulu bir tarzda i lendi i iirlerdir.

**Epik ür*: Bir milletin hayatında önemli izler bırakan olaylarla, yi itlik, kahramanlık, mertlik, yurt sevgisi gibi konuların destansı bir hava içinde i lendi i iirleridir.

**Didaktik ür*: Bilim, sanat, felsefe, din, ahlak gibi alanların kurallarını, temel ilkelerini ö retmek ve ö üt vermek amacıyla yazılan iirlerdir.

**Dramatik ür*: Heyecan ve üzüntü veren konuların tiyatro tarzında i lendi i iirlerdir.

**Pastoral ür*: Tabiat güzelliklerini, çoban ve kır hayatını i leyen iirlerdir.